

mac

museu d'arqueologia de catalunya

Memòria **2021**

mot

del director

Jusèp Boya i Busquet

Un progressiu, desitjat i incomplet intent de retorn a la normalitat prepandèmia COVID-19! Em sembla que aquesta afirmació resumeix perfectament el tret més característic de la vida i l'activitat del MAC durant el 2021. En efecte, al llarg de l'any i com la resta de museus i institucions culturals de la ciutat i del país, el Museu ha treballat per aconseguir recuperar i, fins i tot, intensificar i augmentar el nombre i el ritme de les seves activitats habituals fins que va començar la greu crisi sanitària del 2020. L'objectiu s'ha aconseguit parcialment, tenint en compte el manteniment de gran part de les estrictes restriccions a la visita i l'activitat pública imposades pel govern del país, especialment durant el primer semestre de l'any.

Tanmateix, en un ritme *in crescendo* a partir dels mesos d'abril i maig, amb totes les seves seues obertes, el Museu ha desplegat un ampli programa d'activitats, que han atret més de 207.589 visitants, una xifra que duplica la del 2020 i s'apropa de nou a les dades prepandèmia. Cal assenyalar també que, d'aquest total de visitants i usuaris, 33.404 han sigut escolars, fet que ha representat assolir un 174 % més que l'any anterior, en què només vingueren 12.213 alumnes.

Els pals de paller de l'activitat i els programes públics del Museu han estat constituïts per les dues

commemoracions institucionals que el MAC ha celebrat enguany, els 100 anys de l'inici de les excavacions de l'Institut d'Estudis Catalans a Olèrdola i el 75è aniversari dels cursos d'arqueologia d'Empúries, i sobretot, per la inauguració i obertura al públic de dues exposicions de gran format: "El temps de la memòria: tresors del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona", exposició de llarga durada presentada a la seu del Museu en aquesta ciutat, i "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització", a la seu de Barcelona, que, sens dubte, ha estat la mostra més gran i ambiciosa que el Museu ha organitzat i presentat durant els últims anys.

Si amb la commemoració dels 100 anys de l'inici de la seva seu penedesenca a Olèrdola, el MAC ha mostrat un cop més la profunditat del seu bagatge històric i, alhora, la seva important contribució a la recerca, documentació, conservació i difusió del patrimoni arqueològic nacional, amb la producció i obertura de les dues mostres suara esmentades ha tornat a fer palesa la seva ambició i capacitat d'actuar com una gran institució museística de referència, tant a escala nacional com internacional.

D'altra banda, i pel que fa a la commemoració dels 75 anys de l'inici dels cursos d'Empúries, el primer i més antic dels tots els cursos de formació arqueològica

fets a l'Estat espanyol, el Museu ha recordat també la seva important contribució al desenvolupament de la disciplina arqueològica i a la modernització del pensament i de les tècniques que s'hi empren. L'extens llistat de professionals que han participat en els cursos, com a docents i com a alumnes, així ho fa palès.

Dins de l'àmbit dels seus programes públics i, especialment, dins l'esfera digital, el Museu ha continuat desenvolupant també els diversos projectes de difusió en línia que va encetar durant el 2020, coincidint amb els moments més durs de la pandèmia del COVID-19, com ara l'Arqueoblog o la base de dades **TANIT. Col·lecció Nacional d'Arqueologia**, dedicada a difondre els objectes més rellevants de les col·leccions que integren la Xarxa de Museus d'Arqueologia i Jaciments de Catalunya, l'Arqueoxarxa. Fins i tot, n'ha produït de nous, com ara la versió digital de la mostra "Art Primer. Artistes de la Prehistòria", que el Museu va presentar a la seva seu a Barcelona el 2020 i que, malgrat les restriccions a la visita, va romandre oberta al públic fins al mes de gener del 2021.

En paral·lel, el Museu ha continuat treballant en els seus programes habituals de recerca i de conservació-restauració, i també en la millora dels seus serveis i instal·lacions. Així, tot i les restriccions imposades durant el primer semestre de l'any, el MAC ha reprès els diversos projectes de recerca inclosos en el pla quadriennal de recerca de la institució per al període 2018-2021, que el converteixen en un dels principals centres de recerca arqueològica del país.

D'altra banda, a més dels materials obtinguts en el transcurs de les excavacions integrades en els diversos projectes de recerca desenvolupats, el Museu ha continuat enriquint les col·leccions nacionals que gestiona i conserva amb diverses adquisicions i donacions. Entre aquestes últimes, cal destacar la dels materials, llibres i documents de temàtica arqueològica que al llarg de la seva vida va reunir l'arqueòleg Josep de Calassanç Serra Ràfols (1900-1971), que va ser el primer conservador del Museu, i que han estat donades a la institució per expressa voluntat de les seves filles, a qui vull agrair pregonament la generositat i l'alta estima pel Museu i pel patrimoni del país.

Finalment, i com a fites importants per al present i el futur del Museu, cal fer esment de dos esdeveniments institucionals majors esdevinguts durant el 2021: d'una banda, l'avaluació feta pel Consell Nacional de la Cultura i les Arts (CONCA) de l'activitat desenvolupada pel MAC durant els anys 2016 a 2020; de l'altra, la constitució i reunió per primer cop el 12 de novembre del Consell Rector del Museu, que constitueix el màxim òrgan de representació i assessorament i seguiment del Museu, en tant que institució nacional, d'acord amb el que estableixen la Llei de museus de Catalunya de 1990 i els Estatuts de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural, respectivament.

Si l'avaluació esmentada, tot i les disfuncions i problemes detectats —molts d'ells imputables a la manca de finançament suficient i regular del Museu—, ha certificat la importància i la qualitat del treball desenvolupat pel MAC durant el període avaluat, la constitució i reunió del Consell Rector reforça i desenvolupa l'autonomia funcional de la institució i la dota d'un instrument d'assessorament i seguiment de primer ordre. En aquest sentit, cal assenyalar el fet que el nou òrgan hagi aprovat formalment el pla estratègic del Museu per al període 2021-2025, Estratègia MAC 2025, elaborada per l'equip directiu del Museu durant els dos anys precedents, en la mesura que aquest document constitueix la guia i inspiració de tota l'activitat de la institució per als propers cinc anys i, fins i tot, més enllà.

Certament, tots aquests fets i accions importants, i les moltes altres que descobrirà el lector d'aquesta memòria, no haurien estat possibles sense la dedicació i l'esforç de tots els homes i dones que formen l'equip del Museu, que, sens dubte, constitueixen un dels seus actius més importants. I tampoc ho haurien estat sense l'atenció i l'interès prestat per totes i cadascuna de les persones que, presencialment o virtual, han visitat el Museu durant l'any. Perquè un museu són també les persones que el fan i que el visiten. A totes aquestes persones, un cop més, com a director de la institució, vull expressar-los públicament el meu pregó i sincer agraïment.

índex

Panorama general del Museu

| 6

Projectes més rellevants

| 11

Objectiu estratègic 1

Un museu obert, popular
i atent als interessos
i necessitats dels seus
públics

| 12

Objectiu estratègic 2

Un museu segur,
confortable i universalment
accessible

| 33

Objectiu estratègic 3

Un museu innovador,
atractiu i inspirador

| 37

Objectiu estratègic 4

Un museu inclusiu
i socialment responsable

| 45

Objectiu estratègic 5

Un museu que coopera
i es projecta arreu
de Catalunya i del món

| 50

Objectiu estratègic 6

Un museu que contribueix
decisivament al coneixement,
conservació i difusió del patrimoni
arqueològic català

| 56

Objectiu estratègic 7

Un museu més eficient,
transparent i sostenible

| 67

Marc economicofinancer Quadre resum

| 71

panorama

general del Museu

Missió

El Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC) va ser creat per la Llei de museus de 1990, amb la categoria de museu nacional. D'acord amb la seva llei fundacional, el Museu té com a missió "mostrar permanentment els vestigis arqueològics que il·lustren l'evolució de Catalunya i el seu entorn durant la prehistòria i la història antiga".

Mandat

El Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC) és una institució permanent sense finalitat de lucre que, d'acord amb el sentit de la Llei de museus que l'ha creat i en coherència amb la pròpia identitat històrica, conserva i gestiona un patrimoni destinat a la fruïció universal. Per tant, el Museu:

- a) Realitza un servei públic.
- b) Conserva, cataloga, exposa i adquireix béns culturals, també amb finalitats d'educació i estudi.
- c) Orienta la seva activitat a mostrar una visió global de Catalunya en l'àmbit cultural que li és propi i amb vocació d'estendre el seu servei a tot el país.

Funcions

En relació amb la seva missió i mandat, i en coherència amb la seva identitat, el Museu desenvolupa les funcions següents:

- a) Té cura de l'inventari, catalogació, ordenació i gestió de les seves col·leccions.
- b) Produeix, implementa, conserva i posa a disposició del públic la documentació sobre els béns i les intervencions de conservació, els moviments de les obres, els ordenaments històrics i qualsevol altre actiu dels béns que se li han confiat.
- c) Promou la investigació i l'estudi, i activa col·laboracions amb universitats, instituts de recerca i museus d'arreu de Catalunya i del món.

d) Adopta totes les mesures adequades per garantir la preservació del patrimoni i la seguretat dels béns i de les persones que treballen o entren al Museu.

e) Ajuda a difondre i implementar l'ús públic dels béns que li han estat encomanats i els coneixements que s'hi relacionen, preparant eines de comunicació, articulades tenint en compte la pluralitat i la diferent tipologia de visitants; desenvolupa projectes educatius per a estudiants i altres categories de públic, i proposa activitats populars, lúdiques i educatives.

f) Organitza exposicions temporals, reunions, seminaris i conferències, i contribueix a la seva organització.

g) Promou iniciatives per fomentar la participació dels ciutadans en les seves activitats i en la difusió del coneixement de la institució i els seus actius a un públic cada cop més ampli.

Estructura institucional i col·leccions

El Museu integra actualment dos equipaments museístics d'arrel centenària i tres grans jaciments arqueològics museïtzats: el Museu d'Arqueologia de Catalunya a Barcelona, seu central de la institució; el Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona; la ciutat grecoromana d'Empúries, a l'Escalá; la ciutadella ibèrica d'Ullastret, i el Castell i conjunt arqueològic d'Olèrdola. A més, el Museu gestiona també el Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya (CASC), amb seu a Girona, i els Dipòsits Nacionals d'Arqueologia, ubicats a Cervera.

En el seu conjunt, a més dels importants jaciments abans mencionats, el Museu conserva i exposa també la col·lecció arqueològica més important de Catalunya, així com un important fons bibliogràfic, documental i fotogràfic d'interès arqueològic, museístic i patrimonial.

Història i identitat

El Museu d'Arqueologia de Catalunya és fruit de la unió administrativa de dues institucions museístiques i tres grans jaciments museïtzats, gestada l'any 1990, amb la

promulgació de la Llei de museus de Catalunya.

Tanmateix, la nova institució hereta i recull el projecte museístic i les col·leccions del Museu d'Arqueologia de Catalunya, creat a Barcelona l'any 1932 per la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona, a partir de la unificació de les col·leccions procedents de l'antic Museu Provincial d'Antiguitats (1879-1932) i del Museu d'Art i Arqueologia de Barcelona (1915-1932), hereus també, al seu torn, d'experiències museístiques anteriors.

Convertit en Museu Arqueològic de Barcelona l'any 1939 pel franquisme, el Museu fou gestionat per la Diputació de Barcelona fins a l'any 1996, en què la seva gestió, a conseqüència de l'esmentada Llei de museus de 1990, fou transferida a la Generalitat, amb la qual cosa recuperà el nom d'abans de la Guerra Civil i, alhora, tornà a assumir funcions d'abast nacional.

Governança

Amb la creació de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural, l'any 2014, el Museu ha quedat integrat dins aquesta nova empresa pública adscrita al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, tot mantenint la seva autonomia funcional i de projecte, i sense perdre la seva categoria i les funcions de museu nacional que li atorga la Llei de museus de Catalunya.

El Consell d'Administració i la direcció de l'esmentada agència, així com la direcció del Museu són els òrgans que actualment configuren i condueixen la governança del Museu, a l'espera que se'n pugui constituir el Consell Rector, previst en la normativa legal vigent.

Visió i objectius estratègics

Des de principis de l'any 2019, l'activitat institucional s'emmarca en les directrius i línies d'actuació –i hi respon– que estableix l'esborrany de pla estratègic del Museu, l'anomenada Estratègia MAC 2025, formalment aprovada pel Consell Rector del Museu. Aquest document defineix i proposa una nova visió per a la institució, la d'esdevenir **“un museu de referència nacional i internacional, símbol de l'aposta de Catalunya per la innovació i la creativitat, obert, inclusiu, transparent i sostenible, on l'arqueologia explica, qüestiona, sorpren i emociona”**.

D'altra banda, l'esmentada Estratègia MAC 2025 també explicita els valors que el Museu considera constitutius de la seva identitat i del seu projecte de futur: inclusivitat, accessibilitat, humanisme, esperit de cooperació, rigor acadèmic i professional, aposta per la innovació i la creativitat, transparència i eficiència.

Sobre la base d'aquesta visió i d'aquests principis i visions inspiradors, el Museu construeix i desenvolupa la seva activitat en funció de set grans objectius estratègics:

- **Objectiu estratègic 1.** Un museu obert, popular i amatent als interessos i necessitats dels seus públics
- **Objectiu estratègic 2.** Un museu segur, confortable i universalment accessible
- **Objectiu estratègic 3.** Un museu innovador, atractiu i inspirador
- **Objectiu estratègic 4.** Un museu inclusiu i socialment responsable
- **Objectiu estratègic 5.** Un museu que coopera i es projecta arreu de Catalunya i del món
- **Objectiu estratègic 6.** Un museu que contribueix decisivament al coneixement, conservació i difusió del patrimoni arqueològic català
- **Objectiu estratègic 7.** Un museu més eficient, transparent i sostenible

El MAC en xifres

El segon museu d'arqueologia més antic de Catalunya

Museu de Sant Pere de Galligants, a Girona

1845

Museu d'Arqueologia de Catalunya, a Barcelona

1932

Dos edificis monumentals

Palau de les Arts Gràfiques (Barcelona)

1927

Museu de Sant Pere de Galligants, a Girona

s. XII

Un museu extens

Metres quadrats d'àrees expositives

5.788

Metres quadrats de reserves

9.716

Metres quadrats de jaciments a l'aire lliure

56.337

Objectes arqueològics

160.000

El MAC en xifres

El museu com a font de coneixement

Laboratoris de conservació-restauració

3

Biblioteca especialitzada

+30.000

llibres i revistes

Arxiu fotogràfic

+80.000

fotografies

Projectes quadriennals de recerca en curs

15

7

liderats pel Museu

Grans itineraris patrimonials impulsats pel Museu

2

Ruta de l'Art Rupestre
Ruta dels Ibers

Xarxes internacionals de museus

3

Iron Age Europa
Ruta dels Fenicis
European Exhibition Network

Xarxes de museus coordinades pel MAC

1

Xarxa de Museus i Jaciments
d'arqueologia de Catalunya
(Arqueoxarxa)

Personal adscrit al Museu que treballa cada dia per fer el Museu més
acollidor, més comprensible i més eficient

64

persones

projectes

rellevants del 2021

Un museu obert, popular i atent als interessos i necessitats dels seus públics

L'any 2021 ha marcat la tendència a la recuperació de visitants i activitats després dels moments més crus de la gravetat de la COVID-19. Concretament, en el conjunt del Museu, s'ha assolit la xifra de 207.589 visitants, xifra que duplicant la del 2020 i que s'apropa a les dades pre pandèmia.

D'altra banda, la transmissió de continguts mitjançant els diferents espais web ha tingut també un augment significatiu, amb 270.000 usuaris i gairebé un milió de pàgines visualitzades. Pel que fa a les xarxes socials, l'increment de seguidors ha estat de 13.407, amb la qual cosa s'ha assolit un total de 50.612 usuaris digitals.

Objectiu estratègic

1

1.1. L'acció educativa

Després de la situació del 2020 provocada per la COVID-19, durant el 2021 s'ha produït una progressiva recuperació dels grups escolars, sense arribar, però, a les dades dels anys anteriors a la pandèmia. Concretament, el nombre total d'escolars que han visitat el MAC ha sigut de 33.404 escolars, enfront dels 12.213 alumnes del 2020, o sigui un 174 % més.

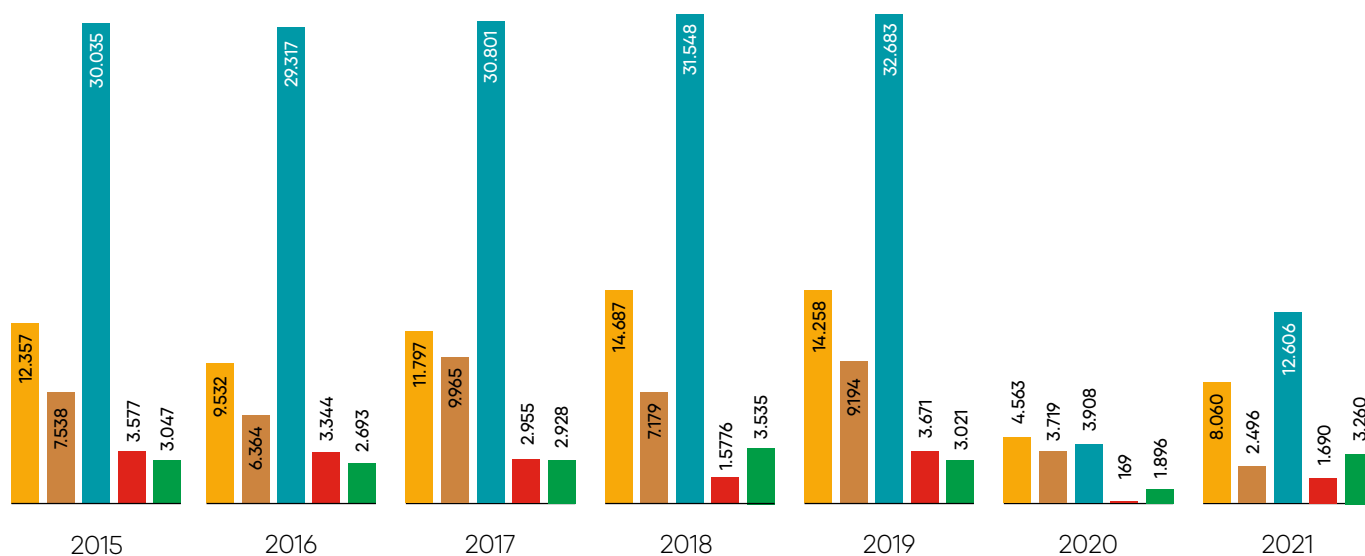
El retorn de les escoles als nostres jaciments i museus s'ha fet de manera esgraonada, amb restriccions pel que fa a nombre d'alumnes i, sobretot, pel que fa a nombre d'activitats ofertes.

Així, inicialment es van suspendre les activitats que implicaven manipulació d'objectes i superfícies, i, en general, aquelles que no es podien adaptar a les restriccions vigents per la COVID-19. Amb tot, s'han pogut oferir 58 experiències educatives amb un total de 1.242 sessions. Als diversos jaciments del Museu, s'ha apostat sobretot per potenciar les activitats que es desenvolupen a l'aire lliure.

D'altra banda, el Museu ha continuat treballant també en la millora dels seus recursos i propostes educatives. Així, com a iniciativa transversal a la institució, s'ha treballat en el desplegament d'un sistema de presentació i arquitectura de la informació de la pestanya *Aprèn* de la pàgina web del Museu. El projecte ha comptat amb l'assessorament d'un grup de contrast i d'especialistes de l'empresa Graó.

Dins d'aquest àmbit de treball, cal destacar també l'elaboració, per part dels tècnics de les seus de Barcelona i Ullastret, d'una maleta didàctica, l'Arqueolab viatger, vinculada a l'exposició "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització", que s'ofereix en préstec als centres educatius i com a eina de treball de les mateixes seus.

Nombre de visitants escolars

1.2. L'acció cultural

D'acord amb les instruccions donades pel Departament de Cultura de la Generalitat, l'acció cultural al Museu no ha pogut començar a desplegar-se plenament fins a mitjans del mes de març.

El programa ha comportat la implementació de nombroses visites guiades o teatralitzades, tallers per a infants i famílies i per a adults, espectacles i conferències. Les propostes han sigut especialment intenses en ocasió de les diverses diades de portes obertes que ha celebrat el Museu al llarg de l'any.

Visites guiades i teatralitzades

En matèria de visites guiades, al MAC Barcelona s'ha apostat per ampliar la mirada a la col·lecció amb la creació de diversos itineraris temàtics nous, com ara els dedicats a la bellesa i la voluntat de presumir dels nostres avantpassats; al naixement del Museu i les seves col·leccions, i a la mirada de gènere i LGTBI+ aplicada a aquestes col·leccions.

Des de finals del mes d'abril, l'oferta habitual d'activitats experiència del centre s'ha ampliat també amb les visites i tallers vinculats a l'exposició temporal "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització".

Al seu torn, el MAC Empúries ha seguit oferint les visites de descoberta del jaciment arqueològic, com ara les Visites romanes, organitzades la majoria de diumenges de l'any, a partir del 13 de març, i diàriament a l'estiu; la visita "Empúries virtual", i la visita "Criptopòrtic de la Domus dels Mosaics".

La seu emporitana ha col·laborat també amb l'Ajuntament de l'Escala en l'organització de la Fira del Vi de St. Martí d'Empúries i en la Vil·la del Llibre, amb la programació d'una visita especial al jaciment en què es feia un èmfasi especial en la literatura grega i llatina.

Pel que fa al MAC Girona, cal esmentar les visites coordinades amb la Catedral de Girona, dedicades a temes monogràfics com els vitralls, els sepulcres, l'heràldica, els símbols compartits. Aquestes visites suposen un recorregut per tres equipaments importants

Activitat immersiva a Empúries

1.2. L'acció cultural

Actors de la visita teatralitzada a Empúries

de la ciutat: Sant Pere, Sant Feliu i la Catedral. També en aquesta ciutat, i amb el títol de "Girona monàstica", el Museu s'ha associat a la comunitat del monestir benedictí femení de Sant Daniel per organitzar una visita descoberta tant d'aquest monestir com del de Sant Pere de Galligants, seu del Museu.

Al MAC Olèrdola cal destacar les visites "Olèrdola, una ciutat medieval al cor del Penedès", "Olèrdola, 4.000 anys d'història", "Ermegodo, una dona del segle X" i "100 anys després... ahir i avui de la recerca arqueològica".

El MAC Ullastret ha programat també diverses visites, entre les quals cal destacar "Coneix Ullastret amb Nissunin", que proposa la descoberta del jaciment de la mà d'una antiga habitant d'Indika, Ekinar, basada en el personatge de la novel·la de l'escriptora Núria Esponellà *Ànima de tramuntana*. Aquesta seu del Museu ha organitzat també una visita especial al jaciment amb tast de productes de proximitat i cervesa dins el marc del Festival Terra de Mar, organitzat per l'Ajuntament de Palamós i el Museu de la Pesca de Palamós el juny del 2021.

Com a singularitats, cal esmentar també les diverses visites als jaciments organitzades als capvespres durant els mesos d'estiu.

Així, a Empúries s'han ofert visites teatralitzades amb dues versions diferents, "Salve Populus" i "Servus ad

Sortida de sol a Empúries en el marc de la visita teatralitzada

Pedes", que permeten recórrer els principals espais d'Empúries aprofitant la màgia i la tranquil·litat del capvespre, l'experiència "*Bibendum*", una activitat organitzada per Empordà Caterva i Glops d'Història, que combina un itinerari al voltant del vi en l'antiguitat, escenes dramatitzades i tastos de vins de la DO Empordà, i l'experiència "Empúries a l'albada", que possibilita visitar el jaciment a la sortida de sol per viure un moment únic, sense visitants i amb la calma de la matinada.

Al MAC Olèrdola, els "Els vespres al castell d'Olèrdola", organitzats conjuntament pel Museu i l'Ajuntament d'Olèrdola durant els mesos de juliol i agost, han integrat també diverses visites especials en horari nocturn, com ara la dedicada a l'observació d'estels.

Tallers i activitats experiència

Bona part de l'oferta de tallers i activitats experiència ofertes pel Museu han tingut com a destinatari principal el públic familiar.

Així, a més de dos tallers estacionals, l'Arqueonadal i Arqueocasal d'estiu, el MAC Barcelona ha programat diversos tallers a l'entorn de l'exposició temporal "L'enigma iber", com ara:

- Els colors ibers, per aprendre els procediments de la

1.2. L'acció cultural

tintoreria ibera

- Exploradors del món iber, per convertir-se en un autèntic arqueòleg. Què ens diuen els ibers?
- L'escriptura ibèrica, per conèixer com es llegia i sonava la llengua ibèrica.

Coincidint amb la Diada de Sant Jordi, la seu ha programat també l'activitat infantil i familiar "Heroi per un dia", un joc on els participants es posen a la pell del herois i deus de l'antiguitat per superar proves i aconseguir una missió per tota la Mediterrània.

Al seu torn, el MAC Empúries ha organitzat també nombroses activitats per a infants i famílies, com la "Gimcana i taller d'arqueologia", durant alguns caps de setmana o bé en jornades especialment programades, com és la Fira Triumvirat (el 8 de maig de 2021), i la sisena edició de **Familiaria. Empúries en família**, un esdeveniment lúdic, cultural, musical i gastronòmic, celebrat el 31 de juliol i organitzat conjuntament amb la productora Pistatxo, l'objectiu del qual és d'apropar les famílies i els infants al jaciment arqueològic d'Empúries.

Amb el mateix objectiu, el MAC Girona ha programat també la visita teatralitzada "Un passeig per la història de Sant Pere de Galligants", diverses visites guiades a l'exposició "El temps de la memòria" fora de l'horari habitual del Museu i el taller de Nadal "Contes i postals de Nadal", en col·laboració amb Gironamuseus.

Finalment, també adreçades al públic familiar, el MAC Ullastret ha implementat diverses visites guiades per un personatge iber i ha organitzat tallers manipulatius de ceràmica, cistelleria, construcció i d'aprenentatge del treball arqueològic.

D'altra banda, per acabar l'any, les tres seus del MAC a terres gironines han participat activament en la campanya "Nadal al Museu", impulsada per la Xarxa de Museus de les Comarques de Girona, amb una activitat conjunta per a famílies, a partir de les il·lustracions del llibre *Busca i troba al Museu*.

Jornades de portes obertes

Totes les seus del MAC han ofert "portes obertes" en ocasió de diverses diades assenyalades al llarg de l'any, en què els visitants han pogut gaudir de visites guiades, tallers i espectacles de franc.

Així, per la Nit dels Museus (dissabte 15 de maig) i el Dia Internacional dels Museus (18 de maig), el MAC Barcelona ha organitzat, en col·laboració amb el grup de reconstrucció històrica **Barcino Oriens**, una visita especial al Museu, en què un grup de matrones romanes han escenificat a la sala de col·leccions romanes diverses converses sobre temes quotidians de la vida de les dones romanes de classe social alta, mentre que a les portes del Museu, un grup de soldats de la legió

Activitats en el marc de Familiaria, Empúries

1.2. L'acció cultural

Visita teatralitzada a Sant Pere de Galligants, Girona

han desfilat i han enrolat nous membres entre el públic assistent.

Amb motiu d'aquesta diada, El MAC Girona ha organitzat també un concert amb el grup musical Deva Dhara amb la proposta de descobrir les sonoritats dels cants sagrats de diferents cultures, mentre que el MAC Ullastret ha programat una visita *masterclass* per donar a conèixer el conjunt de peces que formen la tomba 80 de la necròpolis de Puig d'en Serra (Serra de Daró), i que estan reproduïdes al museu del MAC Ullastret.

Des de fa uns anys, les seus del MAC participen també en les Jornades Europees d'Arqueologia que organitza el Ministeri de Cultura francès, coordinades per l'INRAP (Institut Nacional d'Investigacions Arqueològiques Preventives). Aquestes jornades han anat més enllà de

Presentació del llibre *Àunia* a Ullastret

les fronteres franceses i s'han sumat a la iniciativa països d'arreu d'Europa fins a convertir-se en les Jornades Europees d'Arqueologia (JEA). En ocasió d'aquest esdeveniment, i entre altres activitats i tallers, el Museu ha organitzat diverses visites singulars a les excavacions de l'antic port grec d'Empúries (MAC Empúries) i a la necròpolis de Puig d'en Serra a Serra de Daró (MAC Ullastret). En aquesta última seu, les Jornades han esdevingut també el moment de presentar la novel·la *Aunia. L'anhel de llibertat d'una noia ibèrica*, de l'escriptor Ivan Vera (Akiara books), que ha guanyat el premi Llibreter de novel·la juvenil 2021.

El primer cap de setmana d'octubre s'ha celebrat a totes les seus del MAC el Cap de Setmana Ibèric, l'esdeveniment anual de la Ruta dels Ibers que atrau

1.2. L'acció cultural

més visitants als jaciments ibèrics de tot Catalunya. La temàtica d'enguany ha estat les xarxes de comunicació de la cultura ibèrica, amb el lema "Territori connectat". Com a oferta especial de la diada, el MAC Ullastret i el Museu de la Pesca de Palamós, amb la col·laboració del CASC, han organitzat una visita guiada al poblat ibèric de Castell per explicar-ne les vies de comunicació. També es va programar una ruta guiada pel tram de l'antic camí d'Empúries que uneix la ciutat ibèrica d'Ullastret i la necròpolis del Puig de Serra.

A mitjans d'octubre el Museu s'ha afegit també a la 30a edició de les Jornades Europees de Patrimoni, amb l'oferta d'un ampli ventall d'activitats, entre les quals cal destacar la visita guiada al vaixell Thetis del CASC i l'"Street Escape: l'enigma de la làpida", una activitat de joc d'investigació dirigida a joves de 14 a 18 anys, que s'ha fet al MAC Girona.

Finalment, a mitjans de novembre, el Museu ha participat en la Setmana de la Ciència. Entre les activitats programades per a l'ocasió, cal esmentar la visita conferència "Meteorologia i patrimoni subaquàtic", per saber com afecta el canvi climàtic als jaciments subaquàtics, realitzada a la seu del CASC a Girona, que s'ha completat amb una visita als seus laboratori i magatzems; la visita organitzada pel MAC Empúries sobre l'ús de l'aigua a l'antiguitat; el taller del MAC Girona "Elaboració d'un pergami", i la visita guiada presentada pel MAC Ullastret a l'Illa d'en Reixac, un dels nuclis de població de la ciutat ibèrica d'Ullastret, per conèixer com era l'arquitectura i l'urbanisme ibers, i establir alhora les similituds amb el que avui coneixem com a arquitectura sostenible.

Conferències i presentacions de llibres

El MAC Barcelona ha organitzat dos cicles de conferències vinculades a l'exposició "L'enigma ibèric. Arqueologia d'una civilització". El primer, "Els enigmes ibers", ha inclòs sis conferències per abordar diversos temes encara en discussió sobre aquesta antiga cultura —com la llengua o la religió—, que abasten diversos territoris d'arreu de la península Ibèrica; mentre que el segon, també amb sis sessions programades, ha tractat

sobre "Guerres i defenses en el món ibèric català. Noves interpretacions", amb un àmbit territorial més reduït. El Museu ha organitzat també una conferència sobre la Dama de Baza, en ocasió de la celebració del 50è aniversari del seu descobriment.

Així mateix, el museu ha continuat utilitzant el canal de Zoom, creat el 2020, per presentar diferents cicles de conferències en línia, taules rodones i els resultats de les campanyes d'excavació anuals. Els webinars que programa el Museu tenen una bona rebuda, amb una mitjana de seixanta espectadors connectats.

Quant al MAC Empúries cal esmentar l'organització al llarg del 2021 de diversos actes literaris i presentacions de llibres, com la novel·la *Àunia, l'anhel de llibertat d'una noia ibèrica*, d'Ivan Vera, o la interessant i emotiva conversa entre l'escriptor Theodor Kallifatides i Monika Zgustová als jardins del jaciment.

Al seu torn, el MAC Girona ha acollit també la presentació del llibre de Jordi S. Carrera, *Els capitells del Monestir de Sant Pere de Galligants*.

Conversa entre l'escriptor Theodor Kallifatides i Monika Zgustová als jardins d'Empúries.

1.2. L'acció cultural

Festival Portal Blau. Cor de Teatre i Dansa.

Activitats singulars i espectacles

El MAC Barcelona, en col·laboració amb altres museus de la ciutat, ha tornat a coorganitzar el Museum Quizz els dies 30 de juny, 7, 14 i 21 de juliol al Jardí Botànic, al Museu Marítim de Barcelona, al CCCB i al MAC, respectivament, que s'inspira en el *pub quiz*, un concurs de preguntes i respostes per equips que es juga als pubs de Gran Bretanya amb tant d'èxit que s'ha estès per tot el món. Amb aquest objectiu, quatre museus de la ciutat han adaptat aquest joc en tres rondes de deu preguntes i respostes d'un nivell equiparable al trivial, cada una de les quals fa referència a la temàtica de cada un dels museus. Les preguntes, que s'han de respondre per escrit, les formula el *quizmaster*, responsable de conduir i animar les sessions, que transcorren en un ambient distès i amb servei de bar. Aquesta activitat forma part del programa de captació de nous públics, especialment de gent jove.

Per tal de promoure el diàleg i la presència de les arts visuals i afavorir la presentació de manifestacions

artístiques contemporànies al Museu, el MAC Barcelona ha participat també en l'activitat Barcelona Dibuixa (24 d'octubre), que integra un gran nombre de museus i centres culturals de la ciutat en l'organització d'un taller que proposa dibuixar mitjançant el brodat, tècnica que demana repensar el dibuix i participar d'un procés més pacient i contemplatiu, els exvots ibèrics exposats a l'exposició temporal "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització", per acabar reconstruint un santuari iber contemporani dins el Museu.

D'altra banda, després del lapsus que ha significat la pandèmia, el MAC Empúries ha tornat a ser l'escenari de la fira de recreació històrica "Triumvirat" (8 i 9 de maig) i de la XVI Marató d'Empúries (diumenge 24 d'octubre), organitzada pel Patronat d'Esports de l'Escala.

A més, la seu emporitana del Museu ha acollit diversos espectacles musicals i teatrals, com ara una nova edició del festival Portal Blau, organitzat conjuntament amb l'Ajuntament de l'Escala i la productora TEM Productions, que ha comportat la programació i presentació,

1.2. L'acció cultural

Concerts d'estiu a Empúries

durant els mesos de juliol i agost, de vuit espectacles al jaciment, entre concerts de música, dansa i teatre, entre els quals mereixen ser destacats els concerts de Maria Arnal i Marcel Bages, Andrea Motis i Randy Greer, Oques Grasses, Manel i Miki Nuñez. Cal destacar també la programació de petit format que s'ha fet en altres espais especials del jaciment, com el claustre o els jardins de la muralla, on s'ha presentat un recital del Cor de Teatre i Dansa amb Magí Serra i Anamaria Klajnscek, Cossoc.

També amb el suport de l'Ajuntament de l'Escala, el MAC Empúries ha acollit la presentació de l'espectacle *Respira*, del cantant Joan Dausà, que ha comportat la celebració de sis concerts davant la ciutat grega durant els mesos de juny i juliol.

A finals d'estiu, al jaciment emporità s'hi ha presentat també el recital *La Ilíada*, amb Enric Casasses i Oriol Luna, acte organitzat en col·laboració amb la Llibreria Vitel·la, l'editorial Casa dels Clàssics i l'Ajuntament de l'Escala, i l'espectacle *A partir del silenci*, amb recitació

de textos de prosa i poesia de la mà de l'actriu Silvia Bel i l'acompanyament musical de José "El Chote" i Fran León, dins del cicle Ritmes! Batecs de Cultura als Museus i Monuments de Catalunya, impulsat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Al seu torn, des del MAC Girona s'ha col·laborat en l'organització de dos concerts en el marc del Festival Concert a Cegues. Pel que fa a la seu d'Ullastret, s'ha programat el ja habitual espectacle musical d'estiu amb un concert de piano i violoncel del músic Carles Coll Costa.

Finalment, el MAC Barcelona, el dissabte 2 d'octubre i dins el marc de les activitats programades amb motiu de l'exposició "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització", ha programat l'espectacle *La unió amb els avantpassats*, de la companyia Teatres de la Llum, en què els personatges ibers prenen vida en un espectacle de llums i ombres, i el recital literari *La Ilíada*, presentat abans a Empúries.

1.2. L'acció cultural

Commemoracions

75è aniversari del Curs d'arqueologia d'Empúries

El dia 10 d'octubre del 2021 el MAC ha celebrat a la seva seu a Empúries l'acte commemoratiu dels 75 anys del Curs d'arqueologia d'Empúries. D'ençà de la seva creació l'any 1947, aquests cursos han esdevingut una escola de referència en la formació d'arqueòlegs i historiadors del món clàssic i, alhora, també un altaveu

que ha donat visibilitat internacional a la recerca emporitana.

La seva extraordinària continuïtat, així com el seu prestigi i reconeixement, l'han convertit en l'exemple per imitar tant a l'Estat espanyol com també a escala internacional. Les diverses activitats programades durant l'any 2021 per commemorar aquesta efemèride s'han clos amb un acte final de celebració a Empúries, al qual s'ha convocat als participants dels cursos i als col·lectius

100 anys de l'inici de les excavacions de l'Institut d'Estudis Catalans a Olèrdola

Enguany s'han commemorat els 100 anys de l'inici de les intervencions arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) al jaciment d'Olèrdola, actual seu del Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC). Amb l'objectiu de reconèixer i difondre la tasca feta aleshores, el Govern de la Generalitat de Catalunya va acordar incloure els 100 anys de les intervencions de l'IEC a Olèrdola com a commemoració de l'any 2021. Per celebrar aquesta efemèride, el MAC i l'IEC, amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Olèrdola, la Diputació de Barcelona i altres institucions penedesenques, han organitzat l'acte central de la commemoració, que ha tingut lloc la tarda del dissabte 10 de juliol.

Olèrdola mostra avui un patrimoni singular, amb més de quatre mil anys d'història. És un cas excepcional a Europa perquè la ciutat medieval —pendent d'excavar-se en la seva pràctica totalitat fora de muralles— va ser abandonada i no s'hi va construir a sobre. Això li confereix unes condicions úniques per mostrar com era l'urbanisme d'una ciutat medieval en el segle XI.

La commemoració dels 100 anys de les primeres accions de l'IEC a Olèrdola vol reconèixer i difondre la tasca feta aleshores, que fou clau per al coneixement científic, la salvaguarda del patrimoni i la promoció del monument.

Actes de commemoració a Olèrdola

1.2. L'acció cultural

relacionats a l'àmbit de l'arqueologia, dels museus, de les universitats, dels centres de recerca i del patrimoni en general. S'ha programat una visita al jaciment, un acte commemoratiu amb diversos parlaments d'autoritats i persones vinculades al curs, la presentació d'un vídeo amb imatges dels successius cursos, entre 1947 i 2021, i un sopar còctel amb una festa final.

Instal·lació a la seu d'Empúries d'un plafó commemoratiu

En col·laboració amb el Memorial Democràtic i l'Ajuntament de l'Escaló, el Museu ha impulsat la instal·lació a la seu d'Empúries d'un plafó informatiu sobre els treballs forçats fets per soldats republicans presoners en la represa de les excavacions en aquest jaciment després de la Guerra Civil espanyola (1940-1942). El 9 de novembre el MAC Empúries s'ha sumat a la Xarxa d'Espais de Memòria Democràtica de Catalunya. Així, la muralla i l'anfiteatre romans d'Empúries s'incorporen als Espais de Memòria Democràtica.

Instal·lació d'un plafó informatiu sobre els treballs forçats fets per soldats republicans presoners en la represa de les excavacions al jaciment després de la Guerra Civil espanyola (1940-1942)

Jornada de commemoració dels 75 anys dels cursos d'arqueologia d'Empúries

1.3. Difusió, comunicació i màrqueting

Amb els recursos disponibles, el Museu ha tornat a fer un gran esforç per augmentar els recursos, instruments i campanyes de difusió i comunicació. La normalització de l'obertura del Museu i la recuperació de l'aforament habitual de les activitats han estat un repte en l'adaptació de la comunicació de les activitats i esdeveniments programats.

Campanyes de difusió i publicitat

Amb motiu de la reobertura institucional, s'ha dut a terme una **campanya de difusió del MAC** centrada en l'eslògan "Passió per l'Arqueologia", que a la ciutat de Barcelona s'ha declinat tant amb banderoles de carrer com amb formats i xarxes digitals.

Per al conjunt del MAC s'han contractat també insercions a les revistes *Sapiens* i *Descobrir Catalunya*. En relació amb la publicitat, i centrades en la dimensió educativa, també s'han inserit continguts de difusió a la revista *GUIX* i a l'*Aula Graó*. A més, el Gabinet Tècnic del Departament de Cultura i l'ACdPC han donat suport a diverses insercions publicitàries fetes a les revistes *Petit Sapiens*, *Avenç* i *Serra d'Or*.

Les diverses commemoracions celebrades pel MAC el 2021 han comportat també el desplegament de campanyes de difusió específiques: 75 aniversari dels cursos d'arqueologia d'Empúries i centenari de l'inici de les excavacions a Olèrdola, aquesta darrera campanya feta en col·laboració amb el Gabinet Tècnic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Igualment, s'han dissenyat creativitats específiques i s'han organitzat campanyes de comunicació per a les diverses exposicions programades pel Museu durant l'any, principalment "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització", a Barcelona, i "El temps de la memòria. Tresors del Museu d'Arqueologia", a Girona.

Concretament, per a la primera d'aquestes dues exposicions, a la ciutat de Barcelona s'han fet dues campanyes de banderoles de carrer i s'han instal·lat OPIS en diverses estacions de RENFE de la ciutat. Pel que fa a la promoció específica de la seu d'Empúries, s'ha instal·lat una tanca publicitària al metro de plaça de Catalunya de Barcelona.

Al mateix temps, s'ha creat un microlloc web específic de la mostra en format pàgina d'aterratge (*landing*

Imatge de la campanya "Passió per l'Arqueologia"

Material gràfic de l'exposició l'Enigma Iber. Arqueologia d'una civilització

1.3. Difusió, comunicació i màrqueting

page) utilitzant CMS WordPress. El *theme* específic del projecte (enigmaiber.cat) és trilingüe i es podrà aprofitar per a la realització dels microllocs web de les properes exposicions que produeixi o presenti el Museu.

Pel que fa a la **publicitat en ràdio**, s'han fet diverses campanyes de comunicació: 11 falques a Catalunya Ràdio a finals de setembre en relació amb l'exposició "L'enigma iber", 11 falques a RAC 1 en relació amb el jaciment d'Empúries i també en relació amb l'exposició "El temps de la memòria" al MAC Girona. Pel que fa a recursos digitals per a la comunicació, cal destacar també la realització del clip de l'exposició "L'enigma iber", destinat a xarxes socials.

En relació amb la seu d'Empúries, s'ha impulsat una campanya de comunicació multimèdia específica durant els mesos d'estiu per promocionar la visita al jaciment i les activitats que s'hi programen durant aquest període amb l'eslògan "Empúries, una història de milers d'anys".

La campanya s'ha estès de finals de maig a finals de setembre, i s'han fet diverses accions en línia i fora de línia, i una campanya a xarxes socials, amb els vídeos de promoció d'Empúries en tres idiomes (català, castellà i francès) i un concurs durant vuit setmanes, que han portat trànsit cap a la web. Els resultats indiquen que s'ha arribat a 409.030 persones amb 1.621.160 impressions. S'han aconseguit 7.603 clics a l'enllaç per anar al web. Les persones a què s'ha arribat han vist els anuncis

Creativitat de la campanya de comunicació del MAC a Empúries

1.3. Difusió, comunicació i màrqueting

una mitjana de quatre vegades entre juny i setembre. Pel que fa a les dades demogràfiques, s'ha impactat exclusivament en dones, sobretot de la franja dels 35 als 50 anys. També s'han creat bàners a l'ARA digital durant deu dies

D'altra banda, des del MAC Barcelona s'han desenvolupat també creativitats gràfiques específiques per promocionar activitats singulars com l'esdeveniment gastronòmic i cultural "l'Arqueotapa", organitzat a Barcelona, en col·laboració amb bars i restaurants del barri del Poble Sec; el cicle de conferències

d'arqueologia i gènere "MeToo" i els cicles de conferències vinculats a l'exposició "L'enigma iber".

A més, el Museu ha col·laborat també amb els diversos museus de Barcelona en les creativitats vinculades a les campanyes "LGTBI+", "Quiz", "Viu Montjuïc" i "Petites històries, grans dones", així com en les campanyes de difusió cultural desenvolupades pel Departament de Cultura de la Generalitat, com "Emociona't".

Les accions de comunicació globals del MAC s'han reforçat també mitjançant una nova edició de 30.000

1.3. Difusió, comunicació i màrqueting

L'ARQUEOPODCAST

El pòdcast divulgatiu del Museu d'Arqueologia de Catalunya

L'any 2021 el MAC ha creat una publicació de caràcter digital i periòdica en format àudio que es pot descarregar des d'Internet o escoltar en línia en les principals plataformes (Ivoox, Spotify, Podchaser, Apple). És el primer pòdcast d'arqueologia del país i té per objectius acostar l'arqueologia a la ciutadania d'una forma divulgativa i didàctica, posar en valor el patrimoni històric i arqueològic català, donar visibilitat a les activitats del MAC, potenciar i posicionar la cultura en català a través d'un format en fort creixement i contribuir a la modernització de l'arqueologia catalana. Cada episodi es planteja com una 'aventura auditiva' que permet als oients conèixer una mica més sobre el patrimoni arqueològic català de la mà d'alguns dels seus protagonistes, arqueòlegs i investigadors que treballen en museus i jaciments. La

gran diferència amb altres pòdcasts del mercat, i que és també un dels seus valors, és que per donar-li un plus de naturalitat i autenticitat, aquestes converses s'han desenvolupat a l'aire lliure, sobre el terreny. De manera que els propis museus i jaciments arqueològics s'han convertit en improvisats 'estudis de ràdio'. El primer episodi es va presentar el juny de 2021 i fins el desembre s'han publicat un total de 12 episodis, posicionant-se al top 100 estatal (català i castellà) dins la categoria "Història i humanitats" amb més de 17.000 descàrregues/escoltes.

exemplars del MACtiquet, l'edició de l'agenda quadrimensual del Museu i la contractació d'una empresa de distribució d'aquest material per una ruta dels principals equipaments turístiques i culturals de la ciutat de Barcelona. A més, a la seu de Barcelona s'han editat també 10.000 quadríptics de l'exposició "L'enigma iber" i 10.500 unitats d'un plànol guia del Museu en format de talonari encolat en tres idiomes (català, castellà i anglès).

Al seu torn, al MAC Empúries s'ha editat un nou model de full informatiu de benvinguda, amb continguts i estructura actualitzats, seguint el model ja aplicat a les seus de Barcelona i Girona, amb les versions en francès, anglès, alemany i holandès. També s'han imprès i distribuït pòsters publicitaris de les activitats "Cap al

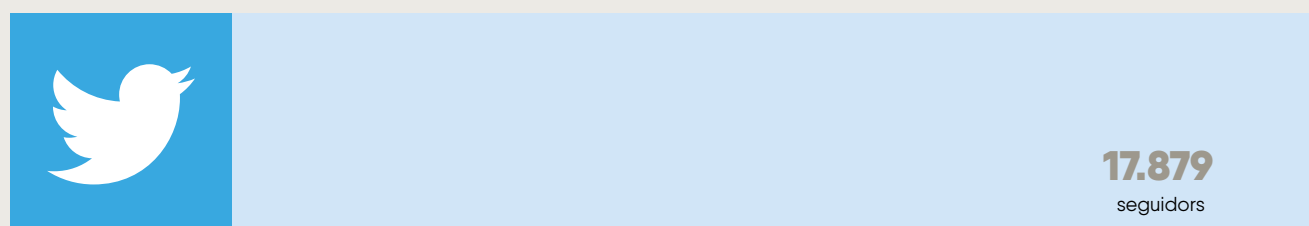
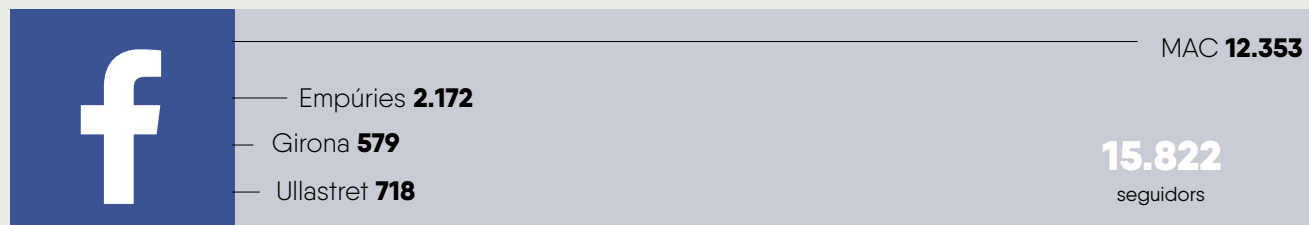
tard" (500), "Bibendum" (500) i "Empúries Asclepi" (500) a diverses poblacions de l'Alt i el Baix Empordà durant la primera quinzena de juliol, i una segona encartellada la primera quinzena d'agost. A més, al MAC Girona s'han editat també 2.000 fullets per a la promoció de de l'exposició "El temps de la memòria".

D'altra banda, el Museu enguany ha canviat també la imatge tradicional del seu butlletí, que s'ha transformat en l'InfoMAC. Al llarg de l'any, s'han enviat 12 InfoMAC d'agenda mensual i 35 butlletins específics d'activitats destacades. Els butlletins mensuals presenten un bon ràtio d'obertura, entre el 15 i el 20 %, i de clics als enllaços. Actualment, la base de dades del Museu és d'11.051 subscriptors.

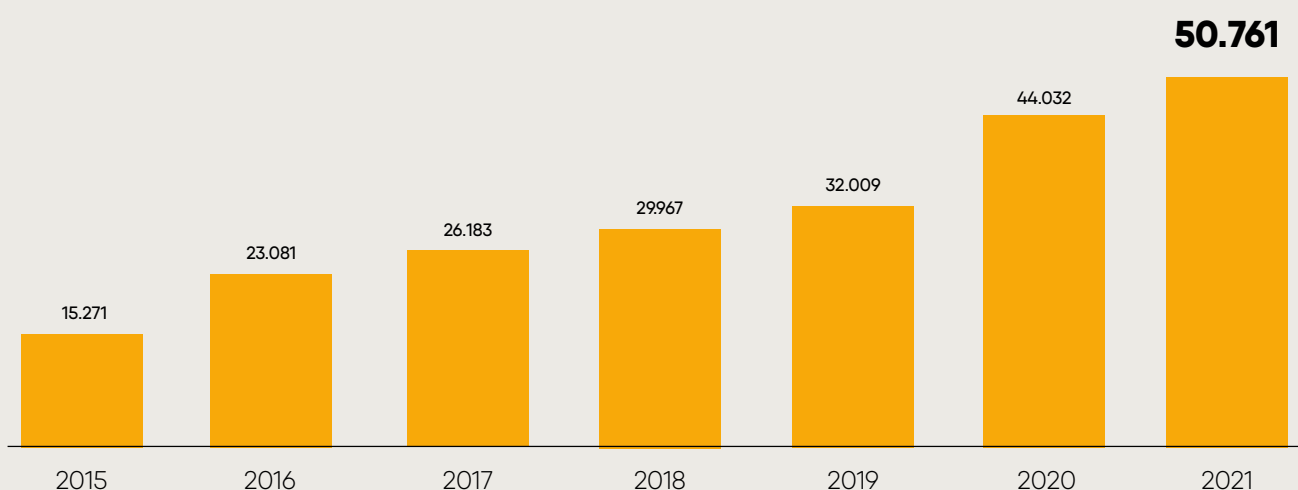
1.3. Difusió, comunicació i màrqueting

Seguidors a les xarxes socials

Evolució de seguidors a les xarxes socials

Pàgina del recull de premsa en relació amb la inauguració de l'exposició
"Enigma iber. Arqueologia d'una civilització"

[illegible]

Durant l'any, s'han fet 1.650 publicacions repartides entre els 8 perfils del Museu a Facebook, Twitter i Instagram: 755 a Facebook, 539 a Twitter i 356 a Instagram. Destaquen els continguts relacionats amb excavacions als jaciments, peces del Museu, exposicions i articles del blog.

Cal esmentar que les xarxes del Museu tenen un bon seguiment, amb un creixement lent però constant, habitual en aquest tipus de perfils

El total de seguidors el 2021 a les tres xarxes ha estat de 49.141 usuaris.

Enguany la web del MAC ha incrementat també el seu nombre d'usuaris, amb gairebé 280.000 i pràcticament un milió de pàgines visitades. A més, a YouTube, el temps de visualització dels vídeos del canal del MAC s'ha incrementat més d'un 80 % respecte de l'any anterior,

amb un total de 2.826,8 hores visualitzades durant l'any. El Museu ha impulsat també una nova ordenació del canal segons el contingut i ha incorporat més de 40 vídeos nous.

Així mateix, dins els programes de difusió de continguts, cal fer esment de la posada en marxa del projecte WikiMAC, que difon continguts en un format amè, ràpid i lleuger, i els comparteix a les xarxes socials mitjançant els *reels* d'Instagram.

Finalment, el MAC ha continuant col·laborant amb l'Observatori de Públics, com a equipament pilot, en l'anàlisi i explotació detallada de les dades d'usabilitat web. Concretament, s'elabora trimestralment un buidatge de 24 ítems. Per a la correcta explotació de les dades, el MAC ha fet un buidatge de cadascun dels deu llocs web que conformen la plataforma www.mac.cat, cosa que aporta 240 ítems d'informació

1.3. Difusió, comunicació i màrqueting

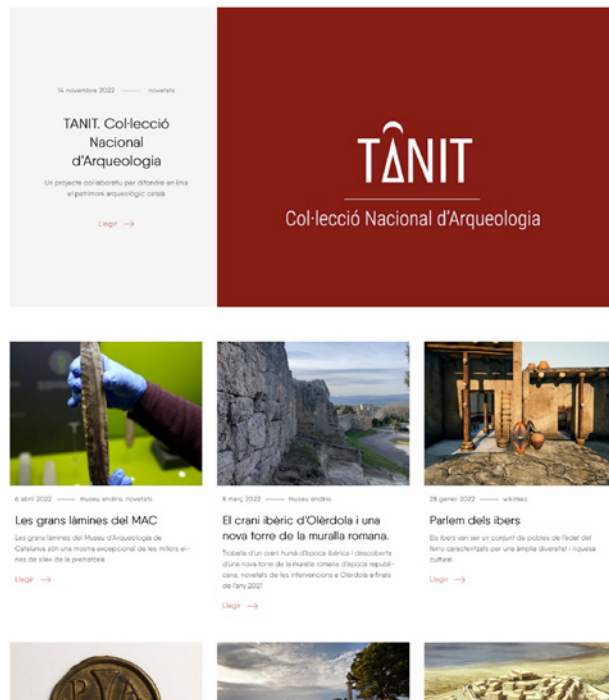

L'ARQUEOBLOG

L'any 2021 l'arqueoblog ha publicat setze articles que ha tingut 5.989 consultes / descarregues. Els mesos amb una descarrega superior han estat juny i agost, per sobre de les 650 consultes. Les 5 entrades més consultades han estat La conservació y restauración de las pinturas rupestres de La Roca dels Moros de Calapatà (Cretas, Teruel), Els dos salvaments de la pedra del Perolet, Empúries, un port cosmopolita obert a les cultures mediterrànies. La inscripció bilingüe de Numas (segle I aC), El projecte de recerca arqueològica de les antigues àrees portuàries d'Empúries i El vaixell romà Illes Formigues II. L'arqueopodcast es consolida com un recurs de comunicació de lectura àgil per compartir i posar a l'abast de públics diversos les més destacades accions del museu.

arqueoblog museu d'arqueologia de catalunya

NOVETATS HISTÒRIES DEL MUSEU MUSEU ENDINS OBERT AL PÚBLIC D'ACÍ I D'ALLÀ AGORA WIKIMAC

d'exploració trimestral. L'estudi realitzat mostra que la franja d'edat dominant en el consum de continguts web està situada en més grans de 45 anys i el dispositiu més utilitzat ha estat el mòbil, amb uns 150.000 usuaris. Destaca igualment una corba exponencial en els minuts de vídeos reproduïts, que passen d'uns 80.000 a uns 170.000.

El MAC als mitjans de comunicació

La presència i impacte de les activitats del Museu en els mitjans de comunicació nacionals i comarcals durant l'any ha estat important.

S'han fet tres rodes de premsa i s'han tramès dotze notes de premsa vinculades a les principals activitats del Museu, així mateix s'ha establert un marc de coordinació amb l'oficina de premsa del Departament

de Cultura mitjançant reunions mensuals.

El MAC ha tingut una destacada presència als mitjans de comunicació gràcies a les exposicions "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització" i "El temps de la memòria", els actes de commemoració del 75è aniversari dels cursos d'arqueologia d'Empúries i la commemoració dels 100 anys de les primeres intervencions de l'IEC a Olèrdola.

En relació amb l'exposició "L'enigma iber", entre el 27 d'abril i el 31 de maig s'han recollit seixanta-quatre impactes dels principals mitjans de comunicació, que sumen més d'un total de cinquanta milions de seguidors. Destaquen, especialment, la gravació d'un clip per als informatius de TV3 i la participació de Gabriel de Prado, un dels comissaris de l'exposició i responsable de la seu d'Ullastret del Museu d'Arqueologia de Catalunya, al programa *Més 3/24* de TV3.

1.3. Difusió, comunicació i màrqueting

Els mitjans de comunicació també han destacat especialment els actes de commemoració del 75è aniversari de la creació dels cursos d'arqueologia d'Empúries i la inauguració de la versió itinerant de l'exposició "Art primer. Artistes de la Prehistòria" al Museu de Lleida.

Quant a les activitats del Museu a Girona, destaca la presència als mitjans locals de l'exposició "El temps de la memòria", amb impactes als mitjans Ràdio Arrels, Llagostera Ràdio, *La República*, *El Geriò*, *Diari de*

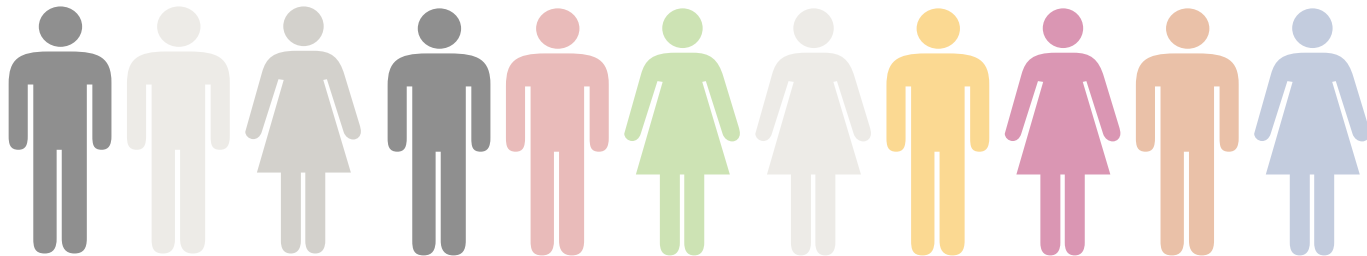
Girona, *Punt Avui*, *La Clau*, *Som Cultura*, *El 9 Nou*, etc., alguns amb reportatges amb extensos continguts. La inauguració també ha tingut un espai a TV3.

A més, amb motiu de la commemoració del centenari de l'inici de les excavacions de l'IEC a Olèrdola s'han generat impactes als mitjans locals i comarcals del Penedès, amb articles i notícies tant en format paper com digital, així com amb la realització de vídeos promocionals.

1.4. Dades de visitants

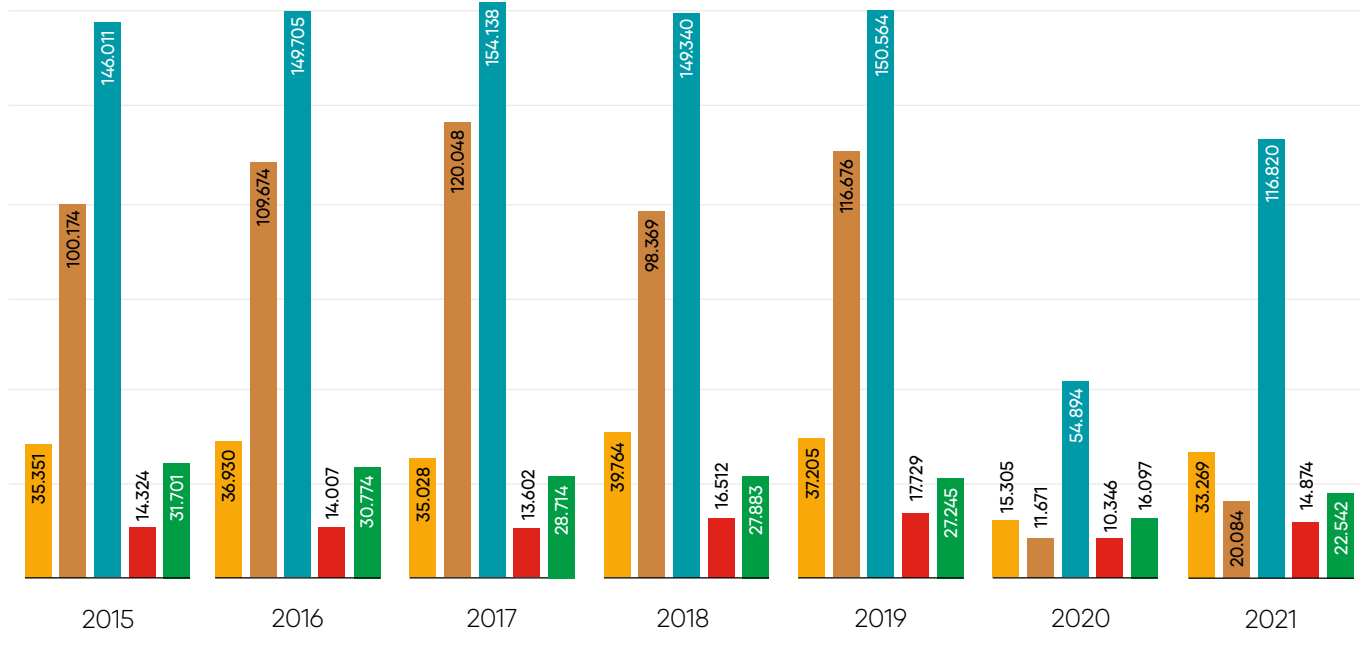
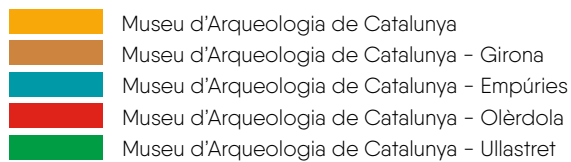

Nombre de visitants

207.589

visitants totals

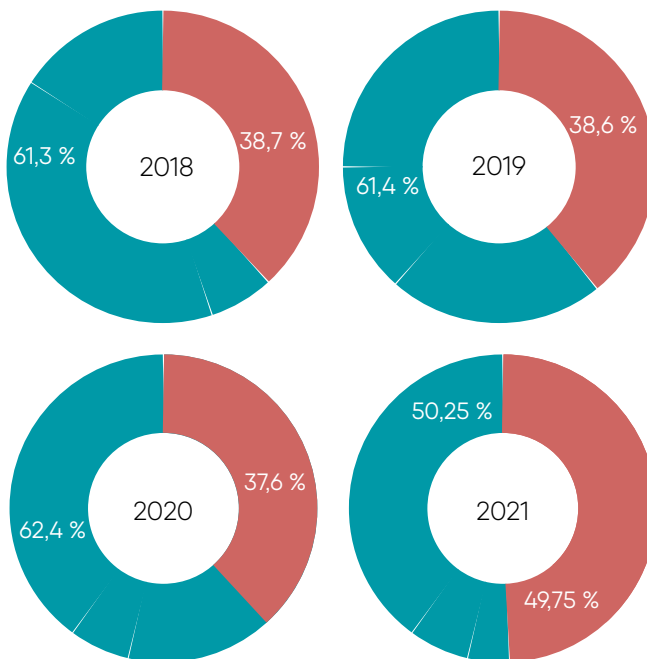
1.4. Dades de visitants

Sessions web

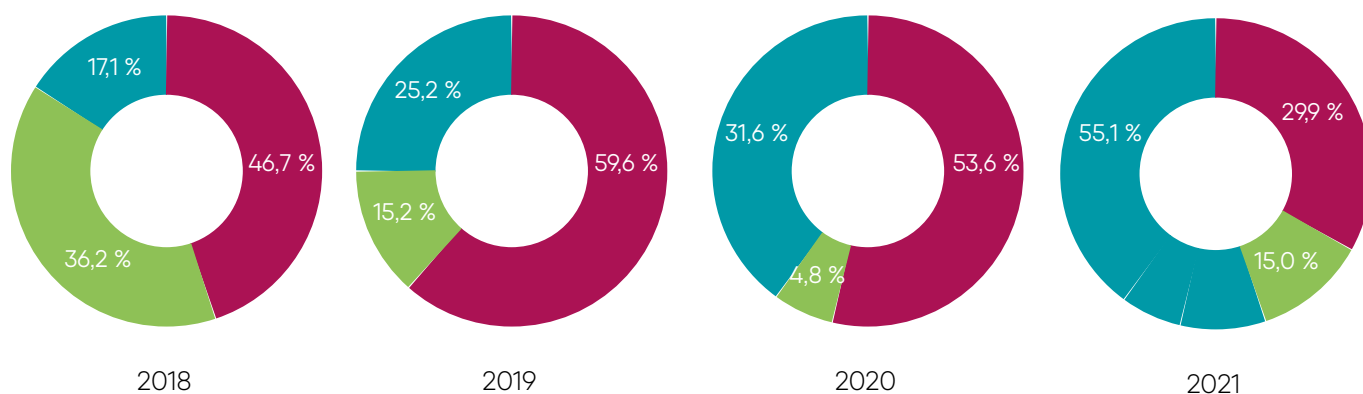

Masculí Femení

Visitants segons tarifes

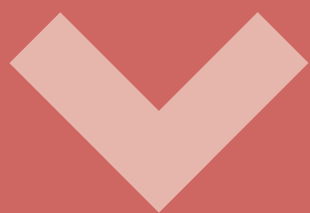
Gratuïta
Reduïda
General

Un museu segur, confortable i universalment accessible

Dins del límit dels recursos disponibles, durant el 2021 s'han dut a terme diverses obres als serveis i instal·lacions del Museu amb l'objectiu de millorar-ne les condicions de conservació preventiva i seguretat, i garantir el confort dels visitants, usuaris i treballadors, i alhora la plena accessibilitat universal de les instal·lacions.

A més, el Museu ha elaborat i programat diversos estudis i projectes tècnics relacionats amb el manteniment i la millora dels seus serveis i instal·lacions, que es desenvoluparan durant els anys vinents, en funció dels recursos disponibles.

Objectiu estratègic

2

2.1. Millores de serveis i instal·lacions

A la seu de Barcelona s'ha intervingut en el condicionament arquitectònic de la sala on actualment s'exposen les col·leccions romanes. Concretament, s'han fet tancaments a les escales perimetrals i s'han realitzat actuacions de neteja, pintura i millora d'acabats, i en la instal·lació elèctrica. Aquesta acció també ha inclòs la neteja de les lones de les grans claraboies del sostre de la sala i la retirada de la gran làmpada del cos central, fora d'ús des de feia anys.

A la seu d'Olèrdola s'han substituït els llums del centre d'interpretació per llums led, s'ha reparat el tram de camí entre l'església i la cisterna i, amb la col·laboració del Consell Comarcal del Penedès, s'ha instal·lat un aparcabicicls a l'entrada del recinte. A més, s'han fet també millores en la senyalització i en els recursos de seguretat del jaciment.

A la seu de Girona, s'han fet obres de millora i adequació de la botiga aplicant criteris d'accessibilitat. En relació amb el centre de Pedret, s'ha millorat la confortabilitat dels espais destinats al personal que hi treballa i la seguretat general dels edificis.

A la seu d'Ullastret s'han fet diverses accions de condicionament de la zona d'aparcament que milloren i incrementen els serveis que s'ofereixen als visitants i, concretament, s'ha obert un nou accés des del camí d'Empúries. També s'han renovat les àrees de descans del jaciment i s'han adaptat a persones amb necessitats especials. A l'edifici del Museu s'han realitzat també millores en l'eficiència energètica i el confort dels usuaris.

La seu d'Empúries ha treballat intensament en les obres d'adequació de l'espai d'exposició permanent i la instal·lació del nou ascensor d'accés a aquest espai. També s'han fet actuacions de millora i manteniment en les instal·lacions, i s'han renovat els plafons informatius de l'itinerari de visita.

Finalment, el Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya (CASC) ha millorat també els seus instruments de treball amb l'adquisició, instal·lació i renovació de diversos recursos tecnològics del vaixell Thetis: nou pilot automàtic, sistema d'avis de navegació nocturn, sistema de tancament de combustible del motor

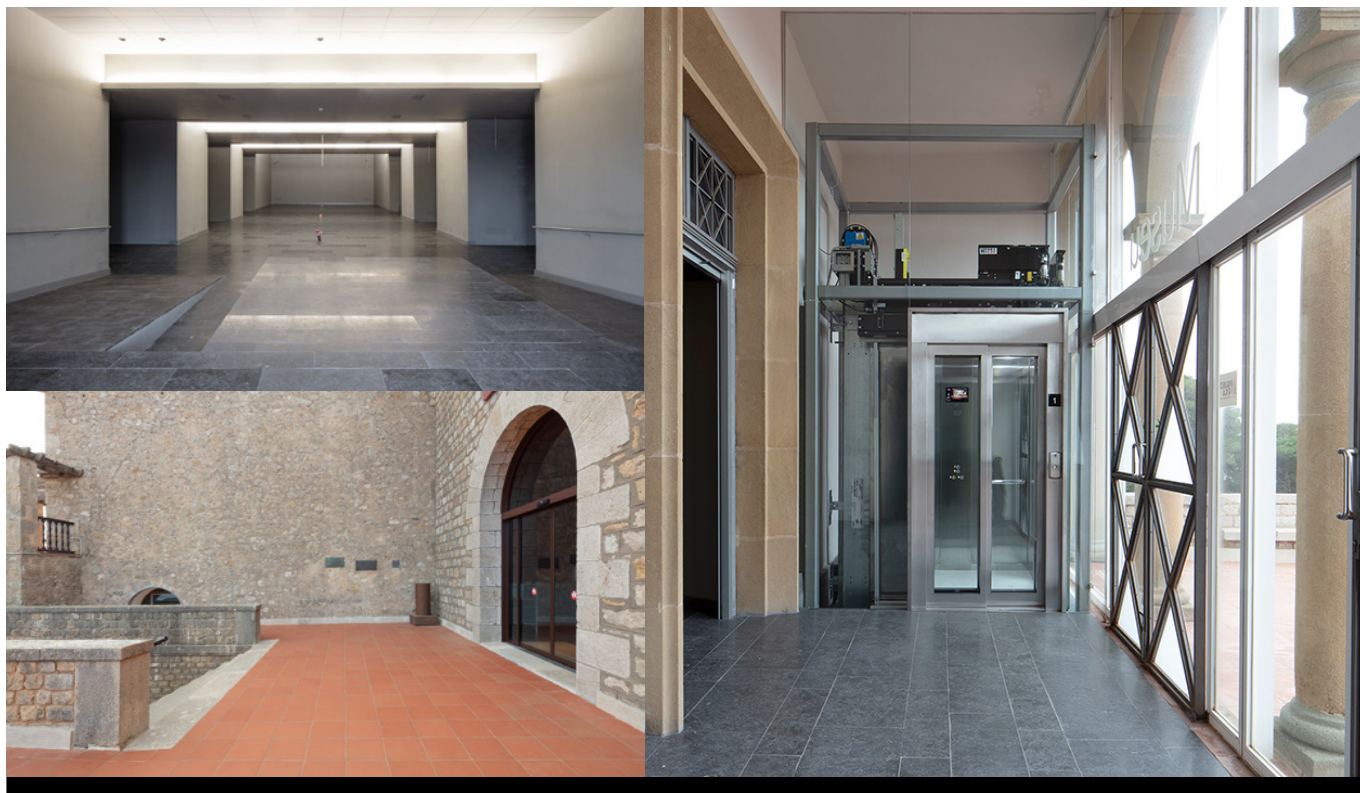
Millora i adequació de la botiga amb l'aplicació de criteris d'accessibilitat a Sant Pere de Galligants

MAC Empúries. Espai interior de la sala principal de l'exposició permanent, una vegada acabades les obres d'adequació (Foto: INCASOL. Autor: Lourdes Llançana)

MAC Empúries. Imatge del nou accés d'entrada als espais de l'exposició permanent (Foto: INCASOL. Autor: Lourdes Llançana)

MAC Empúries. Nou ascensor d'accés, que comunica el nivell inferior amb la terrassa exterior de l'edifici (Foto: INCASOL. Autor: Lourdes Llançana)

Obres de condicionament i millora de l'accessibilitat al MAC a Empúries

A la ciutat grecoromana d'Empúries l'activitat ha estat intensa per assolir dos objectius de gran impacte públic: les obres d'adequació de l'espai d'exposició permanent i la instal·lació del nou ascensor.

Les obres realitzades han inclòs les actuacions necessàries per tal de solucionar diferents problemes de rehabilitació i manteniment, i d'adequar aquests espais a les normatives d'accessibilitat i als requeriments de la implantació de la nova museografia prevista. El nou projecte de reforma, redactat per part de l'equip Varis Arquitectes (D. Freixes, E. González i V. Bou), proposa un nou accés i un nou recorregut continu amb un espai de recepció i de sortida independents.

Pel que fa a l'accessibilitat, la instal·lació d'un ascensor des del nivell inferior, al qual s'arriba a peu pla des de l'itinerari de visita al jaciment, facilitarà l'accés a les persones amb mobilitat reduïda. Aquest ascensor permet accedir a la terrassa exterior de l'edifici i, en un mateix nivell, als espais d'entrada i sortida del Museu. L'execució d'aquesta primera fase de les obres ha anat a càrrec de l'INCASOL i han tingut una durada de cinc mesos i un pressupost total de 165.128 €.

El projecte de reforma de l'exposició permanent del MAC Empúries s'inscriu en el marc del programa Patrimoni en Acció del Departament de Cultura i la Fundació "la Caixa", que ha subvencionat el cost de les obres d'adequació, mentre que el cost de la instal·lació del nou ascensor, mentre que altres treballs necessaris de rehabilitació dels espais (amb un import addicional de 36.000 €) han anat a càrrec del pressupost de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural.

2.2. Estudis i projectes tècnics

principal, adquisició d'un nou motor fora borda per a l'embarcació auxiliar, millores en les finestres (ulls de bou). D'altra banda, també s'han fet millores substancials al laboratori del Centre, amb l'adquisició d'un sistema de reciclatge del PEG, un liofilitzador i un congelador d'ultrabaixa temperatura, destinats als tractaments de conservació de materials arqueològics amaratats d'aigua.

A la seu central de Barcelona s'ha dut a terme el projecte de transformació dels espais del lapidari i l'aula taller en un nou espai d'acció educativa que inclou dues aules polivalents més un espai de rebuda i acollida, i uns nous lavabos.

A la seu d'Olèrdola s'han iniciat els projectes de naturalització del pàrquing, que comportaran l'eliminació de part de l'actual asfaltat, i d'adequació de l'espai per valoritzar la muralla romana i l'entrada al jaciment. D'altra banda, s'han definit també les bases per al replantejament d'usos i funcions de les actuals infraestructures i espais edificats.

A la seu de Girona, s'ha elaborat el projecte bàsic

arquitectònic de reforma integral de Sant Pere de Galligants, que inclou la proposta d'ubicació d'un ascensor d'accés als espais del sobreclaustrer en col·laboració amb els Serveis Territorials de Cultura a Girona (projecte de l'arquitecte Ramon Castells), el projecte executiu d'obertura d'una porta nova d'accés al claustre des de l'exterior i el projecte de millora de les reserves i espais comuns del Centre de Pedret (projecte Arqueolab).

Al seu torn, a la seu d'Ullastret, s'ha desenvolupat el projecte de construcció d'un nou espai d'acollida de visitants, situat a l'entrada del recinte arqueològic, que disposarà d'una zona de recepció i botiga, uns lavabos accessibles per a persones amb discapacitat i una petita zona de *vending*. D'altra banda, s'han definit també els criteris per a la rehabilitació de l'edificació existent al jaciment arqueològic de l'Illa d'en Reixac (Ullastret), seguint criteris de consum d'energia gairebé zero (nearly Zero Energy Building - nZEB), per a la seva adaptació per a usos culturals i educatius relacionats amb el conjunt arqueològic i l'entorn mediambiental.

Infografia de la proposta de nou centre d'acollida i recepció del MAC a Ullastret

Un museu innovador, atractiu i inspirador

El MAC vol oferir als seus visitants una experiència de visita dinàmica, atractiva i singular, que estimuli el seu desig de tornar-hi periòdicament. Per tal d'aconseguir-ho, el Museu ha iniciat un ambiciós projecte de renovació de la seva oferta expositiva estable, que inclou la implementació de visions i discursos innovadors, i el foment de l'ús de les noves tecnologies.

D'altra banda, cada any el centre presenta també en les seves diverses seus un variat programa d'exposicions temporals, tant de producció pròpia com aliena, adaptades als espais i als recursos tècnics, econòmics i humans disponibles.

Objectiu estratègic 3

3.1. Exposicions permanents

L'equip de la seu de Barcelona ha elaborat el projecte bàsic de la nova exposició permanent "Imperium. Històries romanes", de presentació de les col·leccions romanes del Museu, la inauguració de la qual està prevista per a la tardor del 2023.

D'altra banda, la seu d'Empúries ha desenvolupat també el projecte expositiu de la nova exposició permanent del museu del jaciment, "Empúries, port de cultures", la inauguració de la qual està prevista per a la primavera del 2023.

Exposició Un llegat per al MAC: la donació de la col·lecció de Josep de Calassanç Serra i Ràfols (1900-1971)

3.2. Exposicions temporals

Durant l'any 2021 el MAC ha presentat al públic sis exposicions temporals de producció pròpia: "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització" i "Un llegat per al MAC: la donació de la col·lecció de Josep de Calassanç Serra i Ràfols (1900-1971)", a Barcelona; "El temps de la memòria: tresors del Museu d'Arqueologia de Catalunya", a Girona; "Tresors d'Empúries" i l'espai dedicat a l'estàtua del deu Asclepi, a Empúries, i "100 anys d'excavacions a Olèrdola", a Olèrdola.

A més, l'equip tècnic del Museu ha treballat intensament en el desmuntatge i retorn de les peces que van donar forma a l'exposició "Art Primer. Artistes de la Prehistòria" i en el disseny de la nova exposició temporal "Naufragis. Història submergida", la inauguració de la qual està prevista per a la primavera del 2022.

L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització

Una exposició singular d'art i arqueologia ibèrica al Museu d'Arqueologia de Catalunya

Des del 30 d'abril de 2021 fins al 16 de gener de 2022, el Museu d'Arqueologia de Catalunya a Barcelona ha presentat l'exposició "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització", un ambiciós projecte expositiu dedicat a la història i la cultura dels pobles ibers.

La mostra, que ocupa quasi 1.000 m², ha estat comissariada per David Asensio, Núria Molist, Gabriel de Prado i Carme Rovira, i dissenyada per l'arquitecte Jordi Pigem. S'hi han presentat 483 objectes procedents de 38 museus catalans, francesos i espanyols, en diàleg amb la rica col·lecció del mateix museu.

L'exposició s'ha configurat com un gran fresc històric, que, mitjançant una museografia innovadora i evocadora, convida a endinsar-se en la descoberta d'una de les civilitzacions

3.2. Exposicions temporals

Imatge de l'exposició temporal "L'enigma iber.
Arqueologia d'una civilització"

mediterrànies més originals de la segona edat del ferro (segles VI-I aC).

La mostra neix amb la pretensió de posar a l'abast de tothom el coneixement més actualitzat de la recerca amb una nova mirada i de divulgar-ne els vincles amb el Museu d'Arqueologia de Catalunya sota una premissa: la cultura ibèrica és un tema d'estudi i de debat viu, i encara queden incògnites per resoldre.

Iberia endins: un recorregut per la proposta museogràfica

L'exposició s'estructura en set grans àmbits temàtics, que, *grosso modo*, segueixen un fil conductor de caràcter eminentment cronològic. Al seu torn, els àmbits incorporen sis "enigmes". Es tracta d'espais de caràcter temàtic on s'aborden temes relatius a la cultura ibèrica que encara estan per resoldre.

El primer àmbit de la mostra, *A la recerca dels ibers*, actua com a pròleg. S'hi aborda el procés de descobriment de la cultura i l'art dels pobles ibers, fonamentalment a partir de les primeres descobertes de testimonis d'aquesta cultura fetes d'ençà de mitjans del segle XIX.

El segon àmbit de l'exposició, *El mosaic iber*, convida el visitant a descobrir els diversos pobles ibers que, des del Llenguadoc occità fins a les terres de l'interior d'Andalusia, visqueren als territoris del llevant de la península Ibèrica entre els segles VI i I aC, tot advertint-lo de la seva extraordinària diversitat interna.

El tercer àmbit de la mostra, *Els primers ibers*, explica el procés de formació de la cultura ibèrica. En el veïnatge del mateix, es presenten també els dos primers enigmes que planteja l'exposició: d'on venen els ibers? i quina llengua parlaven?, en què es presenten els resultats dels estudis realitzats fins ara sobre el genoma de les poblacions ibèriques i sobre la filiació lingüística de la llengua que parlaven, respectivament.

El quart àmbit, *El temps dels prínceps*, acosta el visitant a la descoberta i comprensió de l'estructura de la societat ibèrica, especialment entre els segles IV i I aC. L'àmbit està flanquejat també per dos nous "enigmes": en què creïen els ibers? i tots iguals davant la mort? En el primer, el visitant pot endinsar-se en la descoberta de les creences del món ibèric, mentre

3.2. Exposicions temporals

Imatge de l'exposició temporal "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització"

que en el segon s'evoquen les pràctiques funeràries més característiques d'aquesta cultura.

El **cinquè àmbit** de l'exposició, *Iberia endins*, proposa al visitant una immersió en els paisatges, les economies i els assentaments dels pobles ibèrics. Com la resta dels àmbits precedents, aquest espai expositiu està flanquejat per un nou enigma: on era la Barkeno ibèrica?, en aquest cas sobre el suposat emplaçament d'un establiment iber de primer ordre en el territori de l'actual ciutat de Barcelona, del qual només coneixem amb certesa el nom: Barkeno.

Des d'aquest nou enigma s'accedeix a l'**àmbit sisè** de l'exposició, *Entre Roma i Cartago*, dedicat a presentar l'impacte de la Segona Guerra Púnica en la vida dels pobles de la península Ibèrica, entre ells els ibers. Com en els àmbits precedents, el dispositiu museogràfic incorpora un altre enigma, per on va passar Anníbal?, sobre el possible itinerari que aquest cabdill cartaginès va seguir camí d'Itàlia.

A tall d'**epíleg**, *La fi del món iber* explica les conseqüències del procés de conquesta romana de la península Ibèrica, que acabaria comportant la

progressiva desaparició de l'organització, la llengua i la cultura dels pobles ibèrics.

Una mirada interdisciplinària, a cavall entre l'art i l'arqueologia

L'exposició "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització" no ha volgut ser una exposició d'art ibèric, o, si més no, una mostra feta amb un enfocament predominantment artístic. Certament, a l'exposició es parla de l'art dels ibers i s'hi exposen peces d'alt significat i valor artístic. En contraposició, tampoc es pot dir que aquesta hagi estat una mostra arqueològica convencional, tot i el pes del discurs i els conceptes aportats per la recerca arqueològica, i el nombre i l'interès de les troballes arqueològiques exposades.

En conseqüència, i volgutament, l'exposició se situa més aviat en un punt de confluència entre les tradicions i visions disciplinàries i museogràfiques, l'artística i l'arqueològica, a la recerca d'una conciliació necessària i fecunda. Així, tot manllevant un concepte molt habitual en les tradicions museogràfiques alemanya i anglosaxona, la mostra pot més aviat qualificar-se com d'història cultural, en la mesura que el seu principal objectiu és fer

3.2. Exposicions temporals

descobrir i comprendre un ecosistema social, polític, econòmic i simbòlic d'una gran complexitat.

De marcada vocació divulgativa, i sense renunciar al rigor acadèmic, l'exposició ha cercat voluntàriament un discurs i un llenguatge ben entenedor per a tothom, optant alhora per una museografia de caràcter immersiu, en què la creació d'una atmosfera especial esdevé absolutament essencial.

En una de les seves publicacions, el gran museòleg francès Georges Henry Rivièr, considerat un dels pares de l'anomenada Nova Museologia, afirmava que "L'exposició és l'instrument per excel·lència del museu, l'expressió del seu llenguatge particular". En aquest sentit, es pot afirmar que l'exposició ha traduït i exemplificat abastament la nova visió que,

d'un temps ençà, inspira i guia el MAC: **"esdevenir un museu del segle XXI, símbol de l'aposta de Catalunya per la innovació i la creativitat, obert, transparent i sostenible, on l'arqueologia ensenya, qüestiona, sorprèn i emociona"**.

Imatge de l'exposició temporal l'Enigma Iber.
Arqueologia d'una civilització

3.2. Exposicions temporals

Askos amb cap d'Aquelous. Empúries. Taller grec occidental, possiblement Massàlia (Marsella, França). s. VI-V aC. MAC. Exposat a "El temps de la memòria"

El temps de la memòria: tresors del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona

L'exposició "El temps de la memòria: tresors del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona" ha estat produïda i presentada en ocasió de la commemoració dels 175 anys de la fundació del Museu. La mostra, comissariada per Carme Baqué, Ramon Buxó, Laura Lara i Josep M. Llorens, presenta 330 objectes de les col·leccions del centre i un audiovisual dedicat a la història del monument, que les embolcalla i, alhora, explica les tasques fetes per custodiar tot el conjunt.

A través dels objectes, l'exposició ens convida a caminar des de l'origen de la vida fins al moment de la mort, del paleolític a l'època visigòtica, per una quarantena de jaciments arqueològics d'aquest territori. Un recorregut únic, no només per l'experiència compartida, sinó també per l'emoció de la descoberta dels llocs més importants de l'arqueologia gironina, tant terrestre com subaquàtica, que ens conviden a fer-hi un passeig i a gaudir dels

indrets com a font de coneixement del nostre passat històric.

De gran qualitat estètica, les peces exhibides a la mostra són tresors arqueològics que emocionen, però també són excepcionals per la condició històrica que amaguen. Com a cultura material del passat, expliquen històries i memòria històrica de la vida i de la mort. Tots i cadascun d'aquests tresors amaguen i proporcionen història i pòsit, amb anècdotes, tradicions, particularitats i peculiaritats. Fars de memòria, argila d'identitats, bocins d'humanitat, ens acosten al passat i ens demostren com d'importants són els museus perquè la vida continuï.

La mostra, que ha estat concebuda per a una durada d'almenys tres anys, s'estructura en dos grans àmbits: *Temps de vida* i *Temps de l'adeu*. Al seu torn, l'àmbit *Temps de vida* incorpora cinc subàmbits: Néixer, Menjar, Produir, Gaudir, Lluitar i Crear; mentre que l'àmbit *Temps de l'adeu* només n'incorpora un: Morir. Un epíleg final explica la tasca de conservació feta pel Museu per conservar i difondre les riques col·leccions que conserva el Museu a Girona.

3.2. Exposicions temporals

Exposició “Tresors d'Empúries” i espai de presentació de l'estàtua del deu Asclepi

La seu d'Empúries ha inaugurat dues mostres de llarga durada, comissariades per Marta Santos i Joaquim Tremoleda, per gaudir d'una selecció de les peces més rellevants de les seves col·leccions, mentre no s'obri al públic la nova exposició permanent del Museu, prevista per a la primavera del 2023.

La primera mostra, “Tresors d'Empúries”, inaugurada el 27 de gener de 2021, s'ubica a l'espai d'exposicions temporals situat a la planta baixa de edifici del Museu.

Després d'un primer àmbit introductori, els objectes exposats es mostren ordenats cronològicament en sis àmbits temàtics diferents: el món indígena anterior a l'arribada dels grecs; la fundació de l'empori focu i la vida a una ciutat grega; l'arribada dels romans i la fundació i desenvolupament de la ciutat romana, i finalment, la crisi i reconversió d'Empúries durant el període tardoromà.

Des de l'estiu del 2021, la mostra incorpora també un segon espai expositiu dedicat a presentar l'estàtua del deu Asclepi, una de les troballes més emblemàtiques del passat grec d'Emporion. Es tracta d'una instal·lació de 75 m², annexa a la futura exposició permanent del centre, actualment en curs de renovació.

Exposició temporal “Tresors d'Empúries”

Exposició “100 anys d'excavacions a Olèrdola”

La seu d'Olèrdola enguany també ha produït una exposició de petit format (80 m²), comissariada per Núria Molist i inaugurada el 14 de novembre. La mostra, que forma part de la commemoració dels 100 anys de les intervencions de l'IEC a Olèrdola, impulsada pel Departament de Cultura de la Generalitat, mostra les intervencions arqueològiques, arquitectòniques i socials que es varen dur a terme a Olèrdola entre el 1921 i el 1926 per part de l'Institut d'Estudis Catalans, a través del Servei d'Investigacions Arqueològiques i el Servei de Restauració Arquitectònica, intervencions que foren pioneres en el seu temps.

L'exposició permet valorar com el monument i la recerca sobre el mateix han evolucionat al llarg del temps. A més de material gràfic, la mostra inclou diverses peces arqueològiques que il·lustren els períodes fonamentals en què es divideix la vida d'aquest conjunt patrimonial (protohistòria, època romana i època medieval), així com tres audiovisuals.

Exposició temporal “Tresors d'Empúries”

3.2. Exposicions temporals

Exposició “Un llegat pel MAC: Josep de Calassanç Serra Ràfols (1900-1971)”

A finals del 2019, el MAC rebia l'oferta d'acollir el fons documental, bibliogràfic i arqueològic de qui havia estat un dels seus primers conservadors, Josep de Calassanç Serra Ràfols (Maó 1900 – Barcelona 1971). Tot aquest llegat va ser oficial el mes de maig del 2021.

Aquest fons, cedit al Museu per voluntat expressa de la família, està integrat per 393 objectes, 1.870 llibres i separates, un fons documental constituït per correspondència, diaris d'excavació, notes i dibuixos, amb gairebé 300 documents, i un interessant fons fotogràfic entre negatius i còpies en paper que superen els 2.000 ítems.

El Museu d'Arqueologia de Catalunya ha organitzat una mostra de la donació en què s'ha exhibit una part important del llegat d'objectes, que s'han exposat en tres grans vitrines verticals, i de documents, exposats en dues vitrines planes. Tot plegat, reflecteix molt bé la trajectòria vital i acadèmica i els interessos professionals d'aquest insigne arqueòleg català.

La mostra, de 150 m², ha estat comissariada per Àngels Casanovas, conservadora del MAC, i s'ha inaugurat el mes de febrer del 2021, amb presència de la directora general del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya, Elsa Ibar, i Blanca Serra Ràfols, filla de Josep de Calassanç Serra i Ràfols, antic conservador del MAC, que havia reunit la col·lecció objecte de la donació. La mostra ha romàs oberta al públic fins al mes de febrer del 2022.

3.3. Noves tecnologies aplicades a la difusió

L'aposta del MAC per les noves tecnologies s'ha concretat al llarg de l'any en la implementació de diversos projectes, tant de documentació com de divulgació, especialment vinculats a les exposicions (estables o temporals) obertes al públic durant l'any 2021 o en preparació per a l'any següent.

Concretament, per a l'exposició “Lenigma iber”, el MAC Barcelona ha produït dos *mappings*. El primer s'ha projectat sobre una inscripció ibèrica procedent de Santa Perpètua de Mogoda, i s'ha acompanyat d'una banda sonora que permet sentir tant el so de les lletres de l'abecedari ibèric contingudes en la pedra com la transcripció sencera de la inscripció. El segon s'ha projectat sobre una estela amb representació d'un genet, procedent de Palerm, a l'Aragó, que remarca la silueta del dibuix.

Dins aquesta línia de treball de fer servir les noves tecnologies per fer difusió, el MAC Empúries ha elaborat també una acurada reconstrucció en 3D de la ciutat grega d'Emporion al segle II aC, destinada a l'audiovisual del futur museu del jaciment, que presentarà l'evolució del paisatge i del poblament de l'àrea a l'antiguitat.

Al seu torn, el CASC ha efectuat la documentació i assessorament científics de tres reconstruccions digitals en 3D de tres derelictes (Culip IV, Deltebre I i Formigues II) destinades a l'exposició “Naufragis”, prevista per al 2022. Són restitucions de l'aspecte original dels vaixells i la representació de com es van enfonsar i del procés fins a la seva excavació. També ha realitzat la fotogrametria del jaciment Formigues II i del sector subaquàtic de la Draga.

A més, el MAC Olèrdola ha produït tres vídeos sobre la seva història per a l'exposició temporal “100 anys d'excavacions a Olèrdola”. Un d'ells s'ha projectat en format de *mapping* a l'exterior de la muralla romana, amb música i veu en directe durant els “Vespres d'estiu”.

Un museu inclusiu i socialment responsable

La cultura i la vocació de la inclusivitat i de la responsabilitat social corporativa impregna tots els programes i accions del MAC, que, primer de tot, vol ser un museu de les persones. Així, l'impuls de la perspectiva de gènere, el foment de l'accessibilitat dels públics amb menys recursos i l'adaptació a les necessitats i expectatives de col·lectius amb necessitats específiques constitueixen tres línies d'acció importants, transversals a totes les seus del Museu.

A més, cadascuna de les seus, en funció de les seves possibilitats, desenvolupa també altres programes i accions determinades de col·laboració amb comunitats, associacions i col·lectius específics del seu entorn més immediat.

Objectiu estratègic

4

4.1. Foment de la inclusivitat

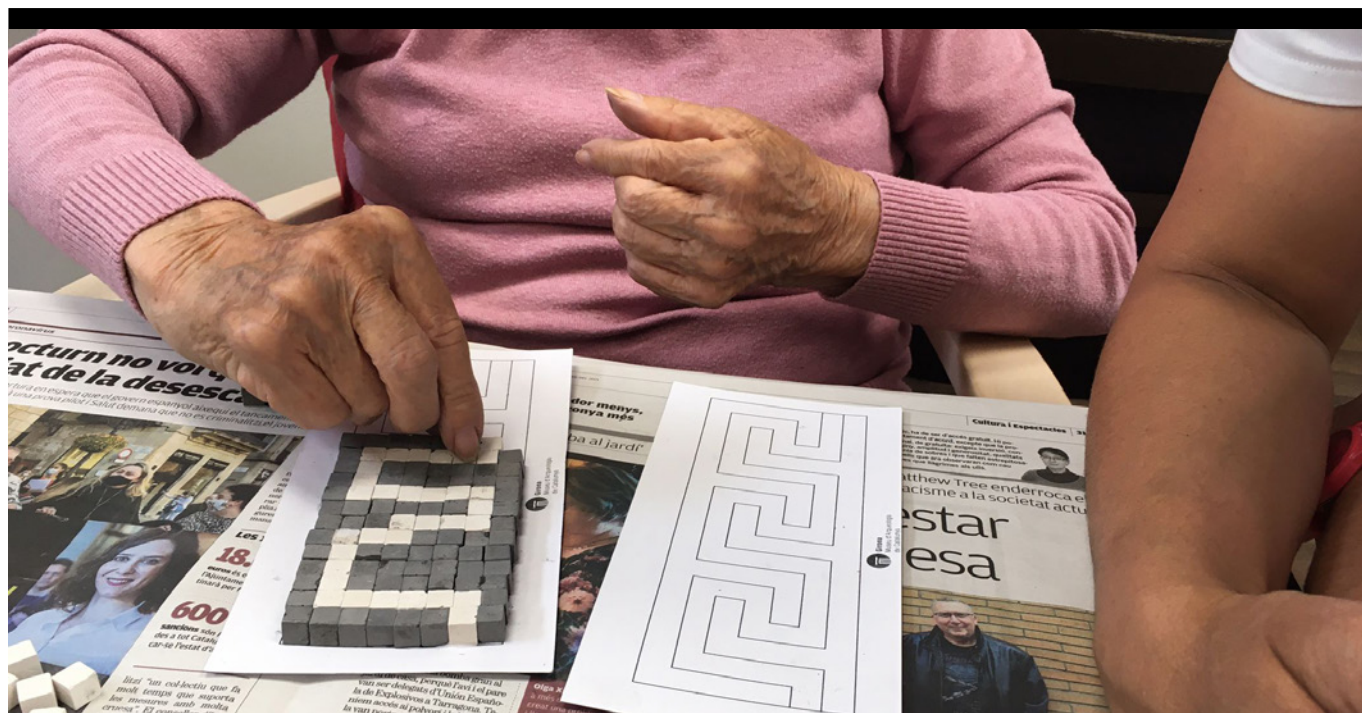
Seguint les directrius del seu pla estratègic, el Museu ha desenvolupat al llarg de l'any diverses iniciatives per facilitar la visita a totes les escoles que ho desitgen, oferint beques a centres d'alta complexitat o bé participant en programes d'accessibilitat i foment de la visita per a escoles del territori més proper.

Així, totes les seus del MAC han participat activament en el programa Argonautes per al foment de la visita de centres educatius amb persones amb risc d'exclusió social, que subvenciona l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural. Concretament, durant el 2021, i dins d'aquest programa, el MAC Barcelona ha rebut la visita de 29 grups, amb una participació de 564 alumnes d'11 centres educatius; el MAC Empúries ha atès 12 centres educatius amb un total de 698 alumnes, i el MAC Girona ha rebut 11 grups, amb una participació de 182 persones de 6 centres educatius.

D'altra banda, el MAC Empúries, el MAC Girona i el MAC Ullastret han participat també en el programa de patrimoni cultural i educació Indika de la Diputació de Girona. En el cas del MAC Empúries, s'han donat beques

a 61 centres educatius, de les quals n'han gaudit 2.777 alumnes. En el cas del MAC Girona, els ajuts s'han donat a 28 centres educatius, i n'han gaudit 1.545 alumnes. Finalment, en el cas del MAC Ullastret, 26 escoles s'han beneficiat de la subvenció Indika, i n'han gaudit 2.018 alumnes.

La majoria de les seus del MAC han participat en el programa "Donem la benvinguda a la gent gran", que s'ha programat amb motiu del Dia Internacional dels Museus, a proposta del Servei de Museus del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu d'apropar al Museu aquest col·lectiu, al qual per dificultats físiques li és costós d'arribar-hi. Amb aquest objectiu i amb el suport i ajut de l'Àrea de Benestar Social de l'Ajuntament de l'Escala, el MAC Empúries ha organitzat dues visites amb gent gran de l'Escala que han estat molt emotives i que han esdevingut una gran experiència. Per la seva banda, el MAC Ullastret ha ofert dos dies d'activitats per als usuaris de la residència geriàtrica Zoilo Feliu de la Bisbal d'Empordà.

Activitat al MAC "Donem la benvinguda a la gent gran"

4.2. Foment de la perspectiva de gènere

Pel mateix col·lectiu, el MAC Barcelona ha programat també l'activitat "El MAC a prop teu", per convidar a venir al Museu a la gent gran del barri del Poble Sec, amb la col·laboració dels centres cívics El Sortidor i Albareda. Finalment, amb motiu de la Diada de Sant Jordi, el MAC a Girona ha organitzat també una activitat de presentació del Museu a grups de gent gran.

La seu de Girona ha desenvolupat diverses activitats adreçades a persones amb Alzheimer o demències, en què els ha ofert la possibilitat de descobrir el monestir de Sant Pere de Galligants. En aquest mateix eix de treball de foment de la inclusivitat, el MAC Ullastret ha programat també una visita teatralitzada inclusiva, "Terra d'indiketes", adaptada a persones amb discapacitat visual i amb mobilitat reduïda.

Totes les seus del MAC han instal·lat també bucles magnètics fixos als mostradors d'atenció al públic de les seus, finançats a través del projecte internacional REGIS-POCTEFA de l'ACdPC, i també dos bucles magnètics portàtils amb transmissor i receptor per a les visites guiades que es desenvolupin als centres, amb la intenció de fer el Museu més accessible a les persones amb discapacitat auditiva.

Les seus d'Ullastret i Empúries han desenvolupat també una nova app de descàrrega fàcil per poder donar un servei més ampli a totes les persones que vulguin escoltar els punts d'audioguia.

Finalment, a través de la implantació de QR, el Museu ha treballat per fer més accessibles els continguts de les exposicions "El temps de la memòria: tresors del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona" i "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització", amb audiodescripcions de les peces més singulars per a persones amb dificultats visuals.

Donades les mesures COVID respecte a la no-presencialitat d'activitats, les habituals visites i activitats presencials que es programen de manera conjunta per celebrar el Dia Internacional de la Dona enguany s'han hagut de modificar. En no poder fer activitats presencials, el Museu ha optat per l'edició de quatre càpsules audiovisuals sobre la figura de cinc dones vinculades al Museu, amb el títol "El MAC en clau de dona".

D'altra banda, les diverses seus del MAC han desenvolupat altres accions més estructurals d'acord amb aquest objectiu. Així, la seu d'Olèrdola ha incorporat al seu programa de visites guiades de caps de setmana la visita teatralitzada "Ermegodo. Una dona del segle X". Per la seva banda, el MAC Girona ha desenvolupat la visita guiada "L'empremta de la dona a l'antiguitat", en què s'han destacat algunes peces de l'exposició permanent per indicar-ne la relació amb les dones al llarg de la història.

El CASC s'ha sumat també al programa fent una xerrada sobre dona i ciència en l'àmbit subaquàtic, dins el projecte ICEBERG, impulsat des de la Federació

4.2. Foment de la perspectiva de gènere

Gravació del vídeo del conte, en el marc de "Petites històries grans dones, museus amb ulls de dones" al MAC a Barcelona

Catalana d'Activitats Subaquàtiques (FECIDAS), amb la col·laboració del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural de la Generalitat de Catalunya. D'altra banda, ha participat també en la redacció del *Dossier tècnic sobre dones de mar*, publicació del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural. Finalment, el Centre ha preparat el contingut biogràfic i curricular de la professional Anna Jover, primera restauradora del CASC, per tal d'incorporar-lo al web del projecte ArqueòlogAs, impulsat per la Universitat de Barcelona.

Pel que fa al MAC Barcelona, s'ha implementat l'activitat "Petites històries grans dones, museus amb ulls de dones", una iniciativa conjunta en què diversos museus de la ciutat donen a conèixer, a través d'un espectacle de conta-contes teatralitzat, la figura d'una dona relacionada amb el seu patrimoni o la seva temàtica. En el cas del MAC, la figura escollida ha estat l'arqueòloga britànica Mary Leakey (1913-1996), que va descobrir el primer crani d'un simi fòssil a l'illa de Rusinga, a Kènia, i les famoses petjades humanes del període paleolític de Laetoli, a Tanzània.

El Museu ha programat també, el 18 i 25 de març, el seminari en línia "Les dones a l'arqueologia catalana: de la invisibilitat al #MeToo", un cicle organitzat pel MAC i la doctora Margarita Díaz-Andreu, del Proyecto ArqueólogAs, ICREA i UB, dedicat a l'arqueologia catalana que protagonitzaren i protagonitzen les dones. En una primera sessió, s'ha fet un recorregut per la biografia d'algunes de les pioneres en aquest camp del coneixement, i a continuació s'ha exposat en primera persona la trajectòria vital i professional d'un parell d'arqueòlogues representatives tant de la generació que va estudiar i es va llicenciar durant els últims anys del Franquisme i la Transició com de la generació que ja ho ha fet durant la Democràcia. En una segona sessió, s'ha debatut sobre les problemàtiques amb què es troben les noves generacions d'arqueòlogues catalanes, la visibilitat de les quals ha anat augmentant durant els últims anys, a la vegada que també han augmentat els casos denunciats d'assetjament.

4.3. Altres accions

Entre les diverses accions de foment de la inclusivitat desenvolupades pel Museu, cal fer esment a l'activitat celebrada al MAC Barcelona al voltant de la celebració de l'Orgull LGTBI (28 de juny), conjuntament amb altres museus de la ciutat. Una activitat performativa i reivindicativa en què, a partir de la interpretació d'un element arqueològic singular del Museu, el cap de Venus/Apol·lo, la creadora de l'activitat desplega una proposta visual a les sales d'exposició.

L'objectiu d'aquestes activitats, organitzades amb la col·laboració de la Direcció de Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona i del Centre LGTBI d'aquesta ciutat, és visibilitzar el posicionament de les institucions

i equipaments culturals a favor de la diversitat sexual i de gènere, tot incorporant una nova mirada sobre les respectives col·leccions, exposicions o activitats.

Activitat performativa al MAC Barcelona al voltant de la celebració de l'Orgull LGTBI

Un museu que coopera i es projecta arreu de Catalunya i del món

Com a museu nacional, la projecció i la difusió del patrimoni arqueològic català, tant a escala nacional com internacional, constitueix un objectiu i una línia de treball de màxima importància i centralitat pel MAC, que es declina en tres grans línies d'actuació específiques: en primer lloc, la prestació de suport tècnic i econòmic a les activitats de la Xarxa de Museus i Jaciments Arqueològics de Catalunya –l'anomenada Arqueoxarxa– i, alhora, a les dues rutes temàtiques d'abast nacional que lidera i coordina el Museu, la Ruta de l'Art Rupestre i la Ruta dels Ibers.

En segon lloc, la implicació en projectes de cooperació museística, patrimonial i cultural amb altres museus i institucions públiques del país, en especial, de l'entorn immediat del Museu.

En tercer lloc, la participació en xarxes temàtiques estatals o internacionals de museus d'àmbit arqueològic o interessats per l'arqueologia, o la col·laboració en projectes de recerca, conservació i difusió del patrimoni arqueològic desenvolupats per museus i institucions de recerca estatals o internacionals.

Objectiu estratègic

5

5.1. Xarxa de Museus i Jaciments Arqueològics de Catalunya, l'Arqueoxarxa

La Xarxa de Museus i Jaciments Arqueològics de Catalunya està integrada per onze museus. Durant el 2021 s'ha treballat per dotar-la d'un marc estratègic i d'unes línies de treball consensuades que defineixin l'ens i el rol del patrimoni arqueològic en el context social, així com les bases de les seves accions. La col·laboració del Museu amb l'Arqueoxarxa té un doble vessant, tècnic i econòmic, i es concreta en el desenvolupament anual de tres grans programes.

Programa de producció i itinerància d'exposicions temporals

Durant el 2021 s'ha produït la versió itinerant de l'exposició "Art primer. Artistes de la prehistòria", produïda i presentada al MAC Barcelona durant l'any 2021. Comissariada per Inés Domingo, Antoni Palomo i Àngels Casanovas, la mostra s'ha presentat al Museu de Lleida del 25 de setembre de 2021 al 9 de gener de 2022.

El Museu, amb la col·laboració de l'Arqueoxarxa, ha produït també l'exposició itinerant "Miquel Tarradell (1920-1995)", dedicada a presentar la figura i l'obra d'aquest intel·lectual, historiador, arqueòleg i escriptor català, amb motiu del centenari del seu naixement. La mostra s'ha inaugurat a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona el dia 2 de desembre, dins el marc de l'acte d'homenatge que se li ha fet.

Finalment, el MAC ha coordinat i gestionat també la itinerància de tres exposicions produïdes en col·laboració amb l'Arqueoxarxa, que s'han presentat en quatre museus i institucions d'arreu del país, i que han estat visitades per un total de 4.708 persones.

Itinerància de les exposicions de l'Arqueoxarxa a Catalunya l'any 2021

1.609 visitants

Art primer. Artistes de la prehistòria

Museu de Lleida.
25.09.21 – 9.01.22

545 visitants

La revolució neolítica. La Draga, el poblat dels prodigis

Museu Comarcal de l'Urgell.
1.10.21 – 28.11.21

1.277 visitants

Jocs i joguines a l'antiguitat

Museu de l'Estampació de Premià de Mar. 20.03.21 – 20.06.21 (277)
Casa Gran del Miracle (Riner, Solsona). 17.10.21 – 13.03.21 (1000)

5.1. Xarxa de Museus i Jaciments Arqueològics de Catalunya, l'Arqueoxarxa

Programa de millora dels processos i instruments de documentació i gestió de col·leccions

El MAC i l'Arqueoxarxa han treballat en el desenvolupament de la base de dades TANIT. Col·lecció Nacional d'Arqueologia, adreçada a la difusió digital dels objectes més rellevants de les col·leccions arqueològiques catalanes, la presentació de la qual està prevista per al 2022. L'esforç que la Xarxa està realitzant per elaborar aquest recurs en línia ha implicat accions com les següents:

- a) Contractació de documentalistes i fotògrafs per donar suport als museus en l'aportació de la documentació requerida.
- b) Participació en la taula de treball sobre tesaurus i programari impulsada pel Servei de Museus.
- c) Col·laboració amb el programa Giravolt de l'ACPC i amb el Màster Interuniversitari UAB-UPF en Humanitats i Patrimoni Digitals, per acollir estudiants en pràctiques amb l'objectiu de fer digitalització 3D d'objectes per a la Col·lecció Nacional d'Arqueologia.

Programa de difusió de museus i jaciments

Sota la coordinació del Museu, i amb el seu suport tècnic i econòmic, s'han implementat quatre accions destinades a difondre i promoure la visita del patrimoni arqueològic català:

- a) Participació en les Jornades Europees d'Arqueologia 2021, impulsades per l'INRAP (Ministeri de Cultura de França) i celebrades del 18 al 20 de juny. En total s'han programat vint-i-dues activitats presencials i s'han creat específicament cinc activitats i recursos digitals, entre els quals destaca el videojoc web "Arcana i el talismà perdut", i les visites virtuals. Hi han participat 2.965 persones.
- b) Presentació del videojoc "Arcana i el Talismà Perdut", que possibilita una experiència lúdica pensada per fer a casa, en família, o a les aules de primària amb l'objectiu de descobrir el patrimoni arqueològic català de la mà

dels museus i jaciments de l'Arqueoxarxa.

c) Implementació de l'Arqueopodcast, un pòdcast divulgatiu del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Cada episodi es planteja com una aventura auditiva que permet als oients saber una mica més sobre el patrimoni arqueològic català. S'han publicat quinze episodis amb gran èxit de públic: més de 26.000 descàrregues i 1.000 subscriptors.

d) Organització del 21è Cap de Setmana Ibèric de la Ruta dels Ibers, el 2 i 3 d'octubre de 2021, amb l'eslògan "Territori connectat". Hi han participat 5.176 persones, que han gaudit de les diferents activitats programades en museus i jaciments d'arreu de Catalunya.

5.2. Altres projectes de cooperació a Catalunya

El Museu ha participat també en nombrosos projectes culturals i educatius desenvolupats arreu del país, entre els quals cal destacar els següents:

- **El projecte “Museu a la plaça”**, desenvolupat pel MAC Barcelona. El 17 de setembre s'han presentat diverses activitats de descoberta de l'activitat arqueològica a la plaça del Sortidor, en les quals han participat nens i nenes del barri.
- **La col·laboració del Centre Iberia Graeca en l'organització del X Concurs de Cultura Clàssica Odissea** de l'Associació de Professors de Llengües Clàssiques de Catalunya, concurs destinat a potenciar el coneixement de la cultura clàssica entre els alumnes de secundària i batxillerat. L'edició d'aquest any ha estat dedicada a “La salut i la malaltia a Grècia i Roma”. Hi han participat 470 grups d'arreu de Catalunya amb un total de més de 1.000 alumnes de segon cicle d'ESO i batxillerat.
- **La participació del CASC en la X Neteja Fons Mari** organitzada pel Club Nàutic Port de la Selva amb la finalitat de fomentar el respecte i la conservació del medi ambient, i contribuir a millorar-lo.
- **La participació del MAC Olèrdola en el programa BIOSPHERE** de la UNESCO, impulsat a Catalunya per la Diputació de Barcelona, l'Institut de Turisme Responsable (ITR) i la Cambra de Comerç de Barcelona.
- **L'adhesió del MAC Ullastret al Programa CETS** (Carta Europea de Turisme Sostenible en Espais Naturals Protegits), una eina de gestió dels equipaments naturals patrimonials que posa l'èmfasi en el turisme sostenible, les necessitats del medi ambient i el desenvolupament local.
- **El projecte col·laboratiu del MAC Ullastret amb l'escola Vedruna de Palamós, en el marc del projecte Apadrinem el patrimoni**, per treballar el món iber i el jaciment de Castell (Palamós) de forma transversal a tota la primària.
- **Participació del MAC Ullastret en les Jornades dels Ibers 2021**, organitzades pel Centre d'Estudis de l'Hospitalet de l'Infant (CELHI), amb una conferència.
- **Col·laboració del MAC Ullastret amb grups i entitats del municipi en l'edició 2021 de la Marató de TV3**
- **Participació del CASC a les VI Jornades Marítimes**, organitzades pel Centre d'Estudis de l'Hospitalet de l'Infant.
- **Conferència a Tarraco Biennal. 5è Congrés Internacional d'Arqueologia i Món Antic: Ports Romans. Arqueologia dels Sistemes Portuaris** (24-27 de novembre) sobre “Sistemes portuaris a les costes de Catalunya. Una visió de conjunt a partir dels derelictes”.
- **El MAC Barcelona ha acollit la presentació de la #MaratóViquet** en el marc del Dia Internacional dels Museus 2021, integrada en la promoció VIQUET, Els orígens del vi i del cava. Una iniciativa del Centre d'Interpretació de la Malvasia de Sitges, el Centre d'Interpretació del Cava La Fassina de Sant Sadurní d'Anoia, el Centre d'Interpretació DO-Vinífera d'Avinyonet del Penedès, el Museu d'Arqueologia de Catalunya a Olèrdola i el VINSEUM Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, integrada en la promoció VIQUET, Els orígens del vi i el cava. El públic amant del vi, de la cultura, del paisatge i del patrimoni té l'oportunitat de descobrir aquest patrimoni cultural ric i sorprenent, que ha llegat al Penedès una tradició vitivinícola de 3.000 anys d'història. El projecte VIQUET consisteix en un tiquet combinat que permet la visita als cinc espais patrimonials de la cultura del vi al Penedès amb un preu reduït habitual de 15 €. En aquesta ocasió, el tiquet, que habitualment es pot anar segellant durant tot un any a partir de la primera visita, s'ha fet gratuït sempre que les cinc visites es facin en els nou dies de maig que dura la #MaratóViquet.
- **Col·laboració del CASC** amb la Federació Española de Actividades Subacuáticas, la Federació Catalana d'Activitats Subaquàtiques i la Confederación Mundial de Actividades Subacuáticas **en l'organització del curs de formació de formadors dels cursos de sensibilització sobre patrimoni cultural subaquàtic “Descubre”** per a bussejadors recreatius.

D'altra banda, per la seva singularitat i impacte mediàtic, cal fer també esment de **“l'Arqueotapa”, esdeveniment gastronomicocultural al barri del Poble**

5.2. Altres projectes de cooperació a Catalunya

Sec de Barcelona, organitzat conjuntament pel Museu i diversos bars i restaurants d'aquest districte, en què els xefs participants s'han inspirat en la gastronomia de l'època antiga per oferir durant un mes tapes inspirades en productes i tècniques d'aquest període.

A més, pel que fa a la **col·laboració del Museu amb altres entitats** del país en matèria d'educació, cal esmentar de la participació de tècnics de la institució a les reunions del Consell d'Innovació Pedagògica de l'Ajuntament de Barcelona, a la Taula de Recursos Educatius de l'Ajuntament de Girona, a les Jornades de Museus i Educació del Museu Marítim de Barcelona i al el projecte internacional contra l'espoli i el vandalisme patrimonial, PITCHER Erasmus+, que engloba diferents centres de recerca europeus i instituts de França, Itàlia, Grècia, Espanya i Catalunya, o les jornades Museus i Propostes Educatives, organitzades pel Centre de Recursos Pedagògics del Baix Empordà.

Finalment, entre les accions de col·laboració a escala nacional desenvolupades pel MAC, cal esmentar també el suport tècnic i administratiu de l'oficina tècnica de la Xarxa de Museus de les Comarques de Girona, vehiculat a través de la seu del Museu en aquesta ciutat.

5.3. Presència i projecció estatal i internacional

Amb l'objectiu de projectar-se a escala estatal i internacional, durant el 2021 el Museu ha desenvolupat també diversos projectes d'àmbit supracatalà:

- **Col·laboració amb el Deutsches Archäologisches Institut. Abteilung a Madrid, en el marc del projecte GroundCheck “Ampuriasfuture - Learning from the past. Desenvolupament del nivell del mar i canvi climàtic. Del 5.500 aC al 2.300 dC”.** Mitjançant aquest projecte, l'equip d'investigadors del MAC Empúries s'ha integrat en un programa internacional que, a partir de l'estudi dels canvis climàtics i paleoambientals en el transcurs del temps, proposa ajudar a preveure i planificar millor els possibles escenaris futurs. La col·laboració del MAC amb aquest organisme de recerca alemany s'ha materialitzat també en altres importants actuacions de recerca arqueològica a Empúries (excavacions a la ciutat grega i diversos estudis analítics i documentació de materials arqueològics d'aquest jaciment).

- **Participació en el projecte “Intermedit. L'intercanvi mediterrani a l'antiguitat”**, amb el suport de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània. En el marc d'aquest projecte, i en col·laboració amb el Museu d'Eivissa i Formentera i el Museu i Oppidum d'Ensérune (Llenguadoc, França), el MAC Empúries ha treballat en una proposta d'exposició virtual que està previst presentar durant el 2022.

- **Participació, a través del MAC Girona, en diverses reunions del “Haut Conseil de l'Évaluation de la Recherche et de l'Enseignement Supérieur (HCERES)”**, per avaluar la Xarxa de les Escoles Franceses a l'Estranger (Écoles Françaises à l'Étranger): Institut Français d'Archéologie Orientale du Caire (IFAO), l'École Française d'Extrême Orient (EFEO) i la Casa de Velázquez a Madrid, per invitació del Ministère de l'Enseignement Supérieur, de la Recherche et de l'Innovation de França (reunions entre juny i octubre del 2021).

- **Participació, a través del responsable del MAC Girona, en el Consell Executiu de l'IWGP** (International Work Group of Palaeoethnobotany) per a la preparació del congrés del 2022 - 19th Conference of the IWGP in České Budějovice 2022 (Txèquia).

- **Participació en el projecte europeu “ChemArch: the organic chemistry and molecular biology of**

archaeological artefacts", liderat per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). A Barcelona s'ha acollit una sessió de treball per treballar aspectes de la comunicació dels resultats de la recerca.

- **Participació en el projecte europeu PITCHER (Erasmus+)**, en col·laboració amb l'INS de la Bisbal d'Empordà, amb l'objectiu de respondre a les necessitats del sector de l'educació envers el problema de la conscienciació dels estudiants i les seves famílies en l'espoli del patrimoni arqueològic.

- **Participació, a través del MAC Ullastret, a les reunions i activitats de la Xarxa Iron Age Europe.** Aquesta xarxa d'àmbit europeu, constituïda l'any 2011, té com a objectiu reforçar les aliances entre els seus membres i promoure l'arqueologia protohistòrica europea. La xarxa té també com a objectiu posar en comú els recursos logístics i les competències científiques dels seus membres, amb la finalitat de reforçar tot tipus de relacions (exposicions, publicacions, conservació i mediació cultural).

- **Participació, a través de la responsable del CASC, en les reunions del Grup de Treball per a l'Estudi i Conservació del Derelict Mazarrón II i en les reunions de seguiment del Plan nacional de patrimonio subacuático**, per invitació del Ministerio de Cultura de España.

- **Participació del Museu a els reunions de la Ruta dels Fenicis**, Itinerari Cultural del Consell d'Europa, que promou el diàleg intercultural, el patrimoni cultural de les antigues civilitzacions mediterrànies i el turisme sostenible a Europa i al Mediterrani.

- **Gestió, a través del Centre Iberia Graeca, de la base de dades sobre materials d'origen grec a la península Ibèrica.** Durant el 2021 el Centre ha documentat i integrat a la seva base de dades, consultable en línia, materials grecs procedents de jaciments arqueològics de Cadis, Huelva, Girona, Tarragona, Alacant i Mallorca.

- **Participació, a través del Centre Iberia Graeca, en el V Congrés de la International Association for Research on Pottery of the Hellenistic Period (IARPotHP)**, organitzat per la IARPotHP i el Departamento de Prehistoria y Arqueología de la Universidad de Sevilla,

durant el dies 22 a 25 de juny, en format en línia.

- **Participació en els projectes Origen y desarrollo de las primeras comunidades agrarias en el valle del Tigris y Montes Zagros**, coordinat des de la UAB i liderat pel Dr. M. Molist; **ChemArch: the organic chemistry and molecular biology of archaeological artefacts. EU-funded**, coordinat des de la UAB i liderat per les Drs. M. Saña i A. Colonese, i **eProyecto arqueológico de Tiro – Líbano**, coordinat des de la UPF i liderat per la Dra. M. E. Aubet.

- **Col·laboració, a través del CASC, en l'organització del I Congreso Iberoamericano de Arqueología Náutica y Subacuática** (20-23 octubre, Cadis), en què s'han presentat dues comunicacions.

- **Conferència de la responsable del CASC a la Universitat de Perpinyà, Centre de Recherches sur les Sociétés et Environnements en Méditerranées (CRESEM)**, en el marc de les jornades Navires et Cargaisons en Méditerranée sobre el derelict Illes Formigues II (26 juny).

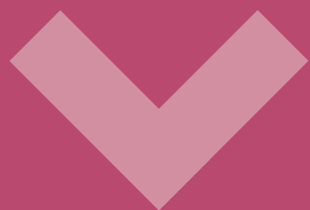
Finalment, per la seva transcendència i contribució a la projecció internacional del Museu, cal fer esment també de la designació feta per la UNESCO de dos projectes del CASC com a exemples "Best Practices in Underwater Cultural Heritage" (2021-2024): Cap del Vol and Cala Cativa shipwrecks. Study of trade, Port de la Selva, Alt Empordà, Catalonia, Spain i Deltebre I. The History of a Wreck, Deltebre, Baix Ebre, Catalonia, Spain.

Un museu que contribueix
decisivament al coneixement,
conservació i difusió del patrimoni
arqueològic català

El MAC conserva una de les col·leccions arqueològiques més importants de Catalunya, constituïda tant pels objectes conservats a les diverses reserves de la institució com pels mateixos jaciments i monuments que també gestiona. A més, el Museu també conserva i gestiona un important fons bibliogràfic, fotogràfic i documental, i des del 2014 coordina les tasques de documentació de les col·leccions arqueològiques de titularitat nacional que es conserven als Dipòsits Nacionals de Patrimoni de Cervera.

D'altra banda, el Museu constitueix un important centre de recerca arqueològica i, alhora, un important recurs de suport a la recerca i a la formació professional vinculada a l'arqueologia del patrimoni arqueològic català.

**Objectiu
estratègic**

6.1. Recerca

Durant el 2021, des del MAC s'han desenvolupat tasques de recerca vinculades a vint-i-un projectes. Deu d'aquests projectes han estat liderats per tècnics del Museu, mentre que els onze restants han estat col·laboracions o participacions com a part de l'equip investigador o de treball, en projectes coordinats per altres institucions (UB, UAB, UdG, UPF i ICAC).

Els projectes de recerca liderats pel Museu són els següents:

MAC EMPÚRIES

Projecte Quadriennal de Recerca Arqueològica **Les àrees portuàries de l'antiga Empúries** (CLT009/18/00089). IP: P. Castanyer

MAC BARCELONA

Projecte Quadriennal de Recerca Arqueològica **La Draga en el procés de neolitització** de les comarques de Girona (CLT009/18/00050). IPs: A. Palomo & R. Buxó.

Projecte Quadriennal de Recerca Arqueològica **El Molí d'Espígol (Tornabous, l'Urgell): capital dels llergets** (MECI; CLT903/18/00091). IP: J. Principal.

Projecte de Recerca **Cató a Hispània. La batalla d'Empúries**. IP: J. Principal.

MAC ULLASTRET

Projecte de recerca **Estudi del sistema defensiu de la ciutat ibèrica d'Ullastret**. IP: Gabriel de Prado

MAC OLÈRDOLA

Projecte de recerca **La torre 2 i la fortificació d'Olèrdola**. IPs: N. Molist, C. Padrós & J. Principal.

Projecte de recerca **La muralla d'Olèrdola. Tram est**. IP: N. Molist.

MAC GIRONA

Projecte Quadriennal de Recerca Arqueològica **La Draga en el procés de neolitització** de les comarques de Girona (CLT009/18/00050). IPs: A. Palomo & R. Buxó

MAC CASC

Projecte Quadriennal de Recerca Arqueològica **Comerç, transport i xarxes de redistribució al Conventus Tarraconensis entre els segles I aC i II dC** (CLT009/18/00088). IP: R. Geli.

Campanya de Carta Arqueològica Subaquàtica a les comarques de l'Alt Empordà i Terres de l'Ebre. Direcció: R. Geli.

Jaciments i materials arqueològics subaquàtics objecte d'estudi 2021: Cap del Vol, Cala Cativa I, Aiguablava I, V i VII, Deltebre I, Illes Formigues II i Ullastres I

IBERIA GRAECA

Projecte de recerca **El comerç grec al Mediterrani occidental en el segle IV aC mitjançant les evidències de les produccions ceràmiques gregues**. IP: X. Aquilué.

6.2. Difusió, suport a la recerca i formació

Durant el 2021, el MAC ha desenvolupat un important treball de generació de coneixement científic, que ha posat de manifest la seva activitat i dinàmica investigadora en més de quaranta-tres articles de recerca editats en revistes de caràcter nacional i internacional. A més, els conservadors i altres tècnics del Museu han participat, com a conferencians i ponents, en diversos congressos i reunions científiques tant a escala nacional com internacional.

D'altra banda, el Museu, a través de la seva seu a Empúries, ha organitzat una taula rodona sobre el curs de formació en arqueologia en conjunts monumentals i arqueològics, i una nova edició del Curs d'arqueologia d'Empúries.

Finalment, dins l'àmbit de difusió i suport a la recerca, cal fer esment de les nombroses consultes, presencials o en línia, ateses sobre el Museu en relació amb les col·leccions arqueològiques, bibliogràfiques i documentals que conserva.

Taula rodona “Els cursos de formació en arqueologia en conjunts monumentals i arqueològics. Balanç i perspectives de futur”

Programada en el marc de la commemoració del 75è aniversari dels cursos d'arqueologia d'Empúries, aquesta taula s'ha presentat en aquesta seu del Museu el dia 18 de juny de 2021. Hi han participat P. Castanyer, E. Hernández, M. Santos i J. Tremoleda, de l'equip tècnic del MAC Empúries; Javier Andreu, de la Universitat de Navarra; Darío Bernal, de la Universitat de Cádiz; Josep Burch i Lluís Palahí, de la Universitat de Girona; Miquel Àngel Cau, de la Universitat de Barcelona; Francesc Gracia, de la Universitat de Barcelona; Josep Maria Nolla, de la Universitat de Girona; Félix Palma, del Consorcio de la Ciudad Monumental, Histórico-Artística y Arqueológica de Mérida, i Carlos Sanz, de la Universitat de Valladolid.

6.2. Difusió, suport a la recerca i formació

75è Curs d'arqueologia d'Empúries

Entre els dies 4 i 24 de juliol de 2021 s'ha dut a terme l'edició anual del Curs d'arqueologia d'Empúries, una edició molt especial perquè s'ha emmarcat dins de la commemoració del 75è aniversari d'aquests cursos.

D'ençà de la seva creació l'any 1947, els cursos d'arqueologia d'Empúries han esdevingut una escola de referència en la formació d'arqueòlegs i historiadors del món clàssic i, ahora, un altaveu que ha donat visibilitat internacional a la recerca emporitana. Aquesta efemèride ha estat l'eix vertebrador de diverses de les conferències impartides durant el curs, que han fet una revisió no tan sols del passat d'aquests i altres cursos d'arqueologia, sinó també han ofert una mirada al futur de les activitats formatives i de pràctica arqueològica en conjunts patrimonials.

L'edició de l'any 2021 ha comptat amb vint-i-sis alumnes procedents de diverses universitats catalanes i de la resta de l'Estat. L'equip organitzador l'han format els quatre tècnics arqueòlegs del Museu —P. Castanyer, E. Hernández, M. Santos i J. Tremoleda—, amb la participació de tres arqueòlegs de suport —M. Bouzas, E. Moner i J. Puigredon— per a tasques d'organització i de documentació de les dades de l'excavació.

Per a les conferències programades durant el 75è curs s'ha comptat amb diversos professors convidats: Dr. Miguel Ángel Cau, Institut d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona; Dr. Francesc Gracia, Grup de Recerca en Arqueologia Protohistòrica, Universitat de Barcelona; Dr. Ramon Julià, Institut Ciències de la Terra Jaume Almera —CSIC; Dra. Dirce Marzoli, Instituto Arqueológico Alemán de Madrid, i Dr. Josep Maria Nolla, Universitat de Girona.

Imatge de grup dels exalumnes que van participar en l'acte de commemoració del 75 aniversari dels cursos d'arqueologia d'Empúries

6.2. Difusió, suport a la recerca i formació

Els treballs arqueològics s'han emmarcat novament en el projecte d'intervencions arqueològiques iniciat l'any 2018 i que té per objectiu l'estudi de les àrees portuàries de l'antiga Empúries, en relació també amb la reconstrucció de l'evolució paleoambiental del territori de l'entorn. Els treballs de camp previstos durant el curs s'han centrat en l'excavació del sector nord del nucli grec i, especialment, a documentar-ne la connexió amb la badia natural que va servir de port.

La programació del curs s'ha completat amb un taller de prospecció arqueològica, a càrrec de Roger Sala i Pedro Rodríguez (SOT Prospecció Arqueològica), i un taller de digitalització 3D d'estructures i d'objectes arqueològics, a càrrec d'Oriol Vicente i Igor Bogdanović (UAB, Open Labs). Durant el curs s'han programat també diverses sortides, que han inclòs les visites a les seus

Imatge del jaciment d'Empúries, amb una vista de les darreres excavacions al port vell

d'Ullastret, Girona i Barcelona del Museu d'Arqueologia de Catalunya, i s'ha visitat l'exposició "L'enigma iber", acompanyats per Núria Molist.

Acol·lida d'estudiants en pràctiques

Durant el 2021, i malgrat les restriccions de la COVID-19, el Museu ha acollit trenta-cinc estudiants en pràctiques.

Al CASC s'ha acollit durant el curs acadèmic un estudiant de la UB, un estudiant de la UAB i una estudiant de la UdG. D'altra banda, en el curs pràctic d'arqueologia subaquàtica, en el qual s'emmarca la campanya d'excavacions anuals del CASC, s'han acollit també quatre estudiants de la UB, quatre estudiants de pràctiques del màster de la UCA i un estudiant de pràctiques de la UAB.

Al seu torn, la seu d'Ullastret ha acollit un estudiant de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona i un estudiant del màster de Turisme Cultural de la mateixa universitat.

Per la seva banda, el MAC Empúries ha continuat rebent estudiants de diversos nivells educatius i especialitats. Així, continuant amb la col·laboració amb la Facultat de Turisme de la UdG, s'han rebut cinc estudiants internacionals del màster EMTM (Erasmus Mundus European Master in Tourism).

Pel que fa a la seu de Girona, ha acollit tres estudiants en pràctiques. Finalment, els estudiants que han sojornat a la seu de Barcelona han estat tretze.

6.3. Gestió de col·leccions

• Adquisicions

Durant el 2021, en el conjunt del Museu s'ha gestionat la rebuda de dipòsits arqueològics amb un volum de més de 2.000 caixes i 950 palets.

D'altra banda, entre els materials dipositats pel Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya al magatzem de Cervera, cal destacar el dipòsit de 900 tortugues gegants (*Titanochelon richardi*) del miocè, provinent del jaciment paleontològic de Can Mata (Hostalets de Pierola, Anoia).

A més, el Museu ha rebut o formalitzat enguany la donació de dues col·leccions arqueològiques rellevants: la procedent de la donació de la col·lecció Estival d'Igualada i la de la donació de la família Serra Ràfols.

El MAC Girona ha rebut dos dipòsits de materials arqueològics relacionats amb intervencions recents a la ciutat. Cal esmentar també la troballa d'un dipòsit format per 176 monedes de bronze dels segles IV i V dC, localitzat al jaciment de Santa Margarida d'Empúries. Al MAC Olèrdola, destaca una copa de Campaniana A amb estampilles que es pot datar del segle III aC. En relació amb el CASC, sobresurten dues àmfores del Derelict Formigues II, una Dressel 7 i una Dressel.

Documentació i digitalització de col·leccions

L'any 2021 s'han donat d'alta 1.223 fitxes noves a la base de dades MuseumPlus, de les quals 1.123 corresponen a les categories d'arqueologia, numismàtica o art, i 100 fitxes de jaciments i intervencions arqueològiques. A aquesta darrera categoria, cal afegir-hi els 21 jaciments documentats i inventariats pel CASC, corresponents a jaciments subaquàtics.

D'altra banda, s'han revisat i completat 10.058 fitxes, en què s'han prioritzat els camps més importants (matèria, tècnica, ubicació, mides...) i s'han escanejat i digitalitzat un total de 6.149 fitxes en paper, que posteriorment es bolcaran al MuseumPlus.

També s'ha incrementat la Base Documental del Centre

Iberia Graeca en 209 fitxes noves i s'han revisat 153 fitxes d'un total de 11.084 fitxes en línia. Aquests objectes procedeixen de diferents jaciments de Cádiz, Huelva, Girona, Tarragona, Alacant, Mallorca, Málaga, Castelló i Alcacer do Sal. Finalment, com a part d'aquesta revisió de la base de dades MuseumPlus, s'han eliminat un total de 300 registres que eren fitxes duplicades o errònies.

En relació amb la documentació fotogràfica dels objectes de la col·lecció, a la seu de Girona s'ha fotografiat el conjunt del tresoret de monedes de plata de la Barroca, Amer (la Selva, Girona), que consta de 118 monedes, 42 dracmes emporitans, 2 denaris ibèrics i 74 denaris romans republicans. En total s'han fotografiat un centenar de peces ceràmiques, a les quals cal sumar-hi una cinquantena més d'objectes fotografiats de nou en les altres seus. Totes aquestes fotografies, juntament amb les que ja formen part de l'arxiu del Museu, han ampliat en 3.756 els registres que compten amb fotografia en el programa MuseumPlus.

A més, fruit de la col·laboració amb el laboratori OpenLabs de la Universitat Autònoma de Barcelona i amb el programa Giravolt (ACdPC), s'ha incrementat en 36 objectes la col·lecció en 3D del Museu.

Seguint aquesta política de digitalització de les col·leccions, durant l'any 2021 s'ha treballat també en el desenvolupament del projecte TANIT. Col·lecció Nacional d'Arqueologia, una plataforma de difusió d'objectes arqueològics, liderat pel MAC amb la col·laboració de l'Arqueoxarxa.

També s'ha dut a terme la gestió i inventari arqueològic de les campanyes arqueològiques fetes des del Museu, procedents dels jaciments propis o amb intervenció del MAC (Barri Portuari d'Emporion – campanyes 2019 i 2020, Olèrdola – campanyes 1986 i 2019, CASC – Illes Formigues – campanya 2021 i La Dragra), amb una gestió de més d'11.000 fragments, mostres i altres elements.

Durant l'any 2021 s'han digitalitzat també 3.834 fotografies i s'ha creat un arxiu documental i gràfic dels cursos d'arqueologia d'Empúries, amb motiu de la celebració dels 75 anys aquests cursos, format per més de 1.300 documents, principalment fotografies,

6.3. Gestió de col·leccions

però també programes dels cursos i documentació relacionada amb l'organització.

Consulta de col·leccions

Al llarg de l'any s'han atès un total de 225 consultes d'objectes arqueològics de la col·lecció del Museu, 118 de les quals han estat presencials i 107 en línia. També s'han atès les consultes i sol·licituds d'informació sobre la biblioteca i el fons de l'arxiu del MAC (arxiu fotogràfic i documental), que ha tingut un total de 647 usuaris.

6.4. Conservació i restauració

Intervencions en béns mobles

Durant aquest any 2021 el MAC ha continuat garantint la conservació de les col·leccions tenint cura de les condicions del patrimoni que conserva, tant en exposició com en sales de reserva. D'altra banda, s'ha actuat, amb diverses metodologies i intensitats, sobre 1.374 objectes.

Als laboratoris de Barcelona i de Cervera s'han intervingut 147 objectes del fons del Museu, una bona part dels quals havien de formar part de l'exposició temporal "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització". També s'ha intervingut el sarcòfag romà amb representació del mite de Prosèrpina, en el marc del projecte de recerca entre el MAC i la UAB, El sarcòfag romà a la península Ibèrica, i les 600 monedes de plata del Tresor de la Suda (Tortosa), que s'han tractat amb el suport del Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic.

Al MAC Empúries, s'han aplicat tractaments de conservació i restauració a 209 objectes, majoritàriament peces metàl·liques, però també ceràmiques i d'ivori, i en especial al conjunt de monedes de bronze d'època tardoantiga procedents de les intervencions al sector de Santa Margarida. També s'ha treballat en la reubicació dels elements arquitectònics conservats a la ciutat romana, procedents principalment de les

6.4. Conservació i restauració

excavacions realitzades al fòrum, que es trobaven a la intempèrie i calia protegir amb immediatesa.

Des del Centre de Pedret, el laboratori del MAC Girona ha iniciat els tractaments de conservació i de restauració de 166 objectes de diversos jaciments: Mas Castellar (Pontós), Puig de Sant Andreu (Ullastret), Pla de l'Horta (Sarrià de Ter), Castell de Cervià (Cervià de Ter) i Monestir de Sant Miquel de Fluvià, en són alguns. Destaca el conjunt de 37 objectes fèrrics de la necròpolis d'incineració de Vilanera (l'Escala), que són objecte d'un llarg procés de descloruració i 23 objectes intervinguts per a la seva correcta presentació a l'exposició "El temps de la memòria. Tresors del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona".

A les sales de reserva del Centre de Pedret i de Cervera s'està efectuat també la substitució dels contenidors per caixes de polietilè i embolcalls de materials inerts compatibles amb la conservació, alhora que es revisen els dipòsits i se separen i adequen els materials segons la naturalesa del material. Així, les peces més delicades i metàl·liques, s'han inserit en "nius" fets a mida i s'han emmagatzemat a les cambres de conservació disponibles.

A la seu d'Olèrdola s'han intervingut també cinc objectes d'època ibèrica, de metall, os i ceràmica, procedents de la intervenció arqueològica que s'ha dut a terme a la torre 2 de la muralla.

A Ullastret, s'han efectuat les tasques de revisió de l'estat de conservació i neteja del tresoret numismàtic format per 54 dracmes emporitans de plata, descobert durant les excavacions de l'any 2006, per a la seva exhibició a l'exposició temporal "L'enigma Iber. Arqueologia d'una civilització". D'altra banda, la seu d'Ullastret també ha fet la diagnosi preventiva de l'estat de conservació dels 875 objectes de la col·lecció exposats a les vitrines del museu, per detectar i programar les actuacions de conservació i restauració futures.

Al laboratori del CASC, s'han preparat els objectes per a l'exposició "Naufragis. Història submergida", prevista per a l'any 2022. Concretament, s'han tractat 32 objectes i s'han aplicat els processos de conservació i/o restauració a 135 elements de diversa naturalesa

i cronologia, procedents de diversos jaciments subaquàtics. També s'han establert col·laboracions amb l'Institut de Cultura de Barcelona i els Museos Arqueológicos de Gijón, i s'ha ofert assessorament al Museu del Port de Tarragona i a la gestió del material en el projecte europeu WOODPLAKE, Archaeological Wooden Pile-Dwelling in Mediterranean European lakes: strategies for their exploitation, monitoring and conservation (2020-2023).

Finalment, el Museu ha col·laborat un any més amb l'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya, i s'han cedit temporalment 26 objectes metàl·lics, de diversa naturalesa (bronze, ferro i plom) perquè els alumnes de tercer curs de l'especialitat d'Arqueologia els apliquin els tractaments conservatius.

Intervencions en jaciments

Com a part de les accions dutes a terme *in situ* per a la correcta preservació dels jaciments del MAC, a Olèrdola s'ha intervingut a la necròpolis del Pla dels Albats.

A Ullastret, s'han netejat les pintades vandàliques al poblat ibèric de Castell (Palamós) i al Puig de Sant Andreu s'ha efectuat una intervenció de consolidació i restauració de l'edifici de la zona 14.

A Empúries s'ha iniciat la primera fase de reconstrucció de les encavallades del porticat del fòrum, i s'ha efectuat una intervenció de restauració i consolidació del peristil nord de la casa romana 2B de la ciutat romana. D'altra banda, s'ha mantingut també la col·laboració amb l'Àrea de Pintura Mural, Pedra i Arqueologia del CRBMC, en el projecte de restauració de dos mosaics de la zona del pati de la casa amb la inscripció XAIPE Δ Ω, situada a l'extrem nord-est de la Neàpolis, i en el projecte de consolidació dels revestiments conservats al peristil de la domus 2B. A més, amb el suport d'alumnes de pràctiques de l'especialitat d'Arqueologia de l'ESCRBCC, s'ha dut també a terme la conservació preventiva de mosaics i paviments de la ciutat romana.

6.5. Vigilància i protecció del patrimoni subaquàtic

El MAC col·labora amb el Servei d'Arqueologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya i altres òrgans administratius estatals en l'inventari, protecció, conservació i difusió del patrimoni arqueològic subaquàtic del país a través del Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya (CASC).

Així, durant el 2021 s'han realitzat sis informes EIA i s'ha donat resposta a diverses consultes de la Carta Arqueològica Subaquàtica.

A més, s'han realitzat sis informes d'espoliació/incautació en relació amb Cap Roig (l'Ampolla), la Fosca (Palamós), Platja d'Aro i Blanes, i diverses reunions amb Agents Rurals, Mossos d'Esquadra Unitat Aquàtica i Marítima i Servei d'Arqueologia per tractar el tema de l'increment de detectoristes subaquàtics i les accions de protecció que cal emprendre. El Centre ha redactat

també dos informes per a la Comandància Naval de Barcelona.

D'altra banda, s'han fet cinc intervencions de documentació, de valoració i protecció de troballes arqueològiques subaquàtiques casuals (fetes per ciutadans que avisen a l'Administració) a Arenys de Mar, Sant Pere Pescador, el Vendrell i Cunit.

Finalment, s'ha participat en la revisió dels apartats en relació amb el patrimoni arqueològic subaquàtic de l'Avantprojecte de Llei per la qual es modifiquen la Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol i la Llei 10/2015, de 26 de maig, per a la salvaguarda del patrimoni cultural immaterial.

6.6. Publicacions del Museu

Durant el 2021 el MAC ha editat quatre publicacions.

Catàleg de l'exposició *El temps de la memòria. Tresors del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona. 175 anys del museu de Sant Pere de Galligants*

En les pàgines del catàleg de l'exposició "El temps de la memòria. Tresors del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona", es fa un recorregut per la trajectòria del Museu des dels seus inicis l'any 1845 fins a l'actualitat. La portada del catàleg és una declaració d'intencions, que mostra l'ara de Mas Castellar de Pontós, realçant la importància de les peces de la col·lecció pel valor simbòlic i històric que tenen per a la institució. Dintre del catàleg descobrim les diferents vivències i memòries dels professionals que han associat la seva trajectòria al Museu, però també de gironins i gironines que han gaudit i valorat el patrimoni cultural de Girona com a símbol de la seva pròpia identitat. Tota l'obra és un magnífic repàs gràfic i de testimonis d'especialistes que narren la història del Museu des de la seva fundació fins als nostres dies, fent valer la labor patrimonial durant els quasi dos-cents anys de la institució, i destacant la importància de Sant Pere de Galligants com a referent del patrimoni cultural a Girona.

Publicació commemorativa del 75è aniversari dels cursos d'Empúries. *Els cursos d'arqueologia d'Empúries (1947-2021): 75 anys, Museu d'Arqueologia de Catalunya – Empúries*

El llibre commemoratiu del 75 anys dels cursos d'arqueologia d'Empúries explica amb detall la història d'aquesta singular iniciativa i alhora fa comprendre l'abast de la seva significació i de la seva aportació a la consolidació i el desenvolupament de l'arqueologia catalana i espanyola del segle XX, que, sens dubte i amb la perspectiva del temps, va tenir un impacte i una influència extraordinaris.

Aquest llibre, en 211 pàgines i seguint el format de la col·lecció de catàlegs del MAC, fa una mirada a la història i al significat dels cursos mitjançant cinc articles, cròniques dels cursos (1947-2021) i una llista de tots els participants.

Catàleg de l'exposició *L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització*

L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització és el catàleg de l'exposició homònima presentada al Museu d'Arqueologia de Catalunya entre el 29 d'abril de 2021 i el 16 de gener de 2022. Consta de 357 pàgines en total, entre les quals hi ha el text principal en català i també la traducció al castellà i a l'anglès. Juntament amb el text, els recursos visuals són de gran importància en el llibre: les imatges a color i en alta qualitat, moltes d'elles a pàgina sencera, ajuden a imaginar i a comprendre les explicacions, fent-les així més amenes.

Està editat pel MAC, en el si del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, amb la coordinació editorial de Joan Muñoz, Òscar Ros i Patrícia Bassa, amb el suport editorial de Sílvia Català i la coordinació científica de David Asensio, Núria Molist, Gabriel de Prado i M. Carme Rovira. Compta, així mateix, amb els textos d'una quinzena d'investigadors i investigadores, i amb el disseny de Marta Carreté.

El catàleg aborda els reptes actuals de descobrir i comprendre l'ecosistema social, polític, econòmic i simbòlic dels ibers, que presenta una alta complexitat i gran diversitat interna. Des de determinar els orígens de la població a través de la genètica, fins a les incògnites del sistema d'escriptura que encara s'intenta entendre, passant pel panteó religiós, el significat de molts símbols, i el vincle de les produccions artístiques iberes amb models i cànons estètics propis d'altres civilitzacions mediterrànies contemporànies.

Als catorze capítols que s'acosten a aquestes problemàtiques s'hi suma un catàleg de peces que recopila fotografies, descripcions i detalls d'una selecció d'objectes. Les peces han estat escollides d'entre els prop de cinc-cents objectes que reuneix l'exposició. Provenen de trenta-vuit museus i institucions catalanes, espanyoles i franceses, i són posats en diàleg amb la rica col·lecció ibèrica del MAC mateix. Les peces, tant a l'exposició com a la publicació *L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització*, han estat escollides d'arreu dels territoris on es va estendre la cultura ibèrica, bé per la seva singularitat i especial rellevància, bé com a elements significatius d'un conjunt.

6.6. Publicacions del Museu

Magazine 03. *L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització*

La publicació mostra en set capítols i sis enigmes els trets essencials de l'exposició. És una publicació amb un gran esforç de síntesi, que mostra els trets essencials dels continguts de més de mil metres quadrats i dels més de cinc-cents objectes de l'exposició innovadora i evocadora "L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització". El Magazine 03. *L'enigma iber. Arqueologia d'una civilització* recull els grans temes de què tracta l'exposició temporal: a la recerca dels ibers, el mosaic iber, els primer ibers, el temps dels prínceps, Ibèria endins, entre Roma i Cartago i la fi d'un món. S'hi recullen també els continguts dels sis enigmes s'hi plantegen: d'on venen els ibers?, quina llengua parlaven?, en què creien els ibers?, tots iguals davant la mort?, hi va haver una ciutat ibèrica a Barcelona? i per on va creuar Anníbal els Pirineus? Els textos –per gaudir d'una bona estona de lectura– són de l'equip de comissaris de l'exposició, David Asensio, Núria Molist, Gabriel de Prado i M. Carme Rovira; les esplèndides il·lustracions, de Marta Carreter; el disseny i maquetació, d'Iglésies Associats, i les fotografies, de l'arxiu del MAC i de molts dels museus i institucions catalanes, espanyoles i franceses que han cedit les seves peces. L'edició ha estat coordinada pel Museu d'Arqueologia de Catalunya i el Gabinet Tècnic del Departament de Cultura.

Totes les publicacions esmentades s'han editat amb la col·laboració tècnica i econòmica del Gabinet Tècnic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

D'altra banda, el Museu ha treballat intensament en la preparació del **catàleg de l'exposició "Naufragis. Història submergida"**, prevista per al 2022 en relació amb la gestió dels contractes de cessió de drets i l'articulació dels articles de continguts.

Finalment, **les seus de Girona i Ullastret han col·laborat també en l'edició del llibre *Els museus de les comarques de Girona***, editat per l'editorial Mediterrània de Barcelona.

Un museu més eficient, transparent i sostenible

El fet més rellevant de l'any ha estat la constitució i reunió per primer cop del Consell Rector del Museu, tal com estableixen la Llei de museus de Catalunya i els Estatuts de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural, respectivament, que entre altres mesures importants per al futur del Museu ha procedit a l'aprovació formal del seu pla estratègic per al període 2021-2025, Estratègia MAC 2025.

D'altra banda, quant a millorar la governança del MAC i esdevenir una institució més transparent i socialment responsable, que treballa sempre d'acord amb els principis i directrius que assenyalen l'ordenament jurídic català, cal fer també esment a la presentació de l'avaluació feta de la gestió del MAC, entre el 2016 i el 2020, realitzada pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), que s'ha presentat a la seu central de Barcelona el 17 de juny de 2021.

Finalment, cal assenyalar que la millora de l'organització i els processos de treball del Museu i, alhora, el foment de les mesures que contribueixin a afavorir l'augment de la seva eficiència i sostenibilitat, tant de l'àmbit econòmic com mediambiental, han constituït també dos àmbits de reflexió i actuació del Museu durant el 2021.

Objectiu estratègic

Constitució del Consell Rector del MAC

El 12 de novembre de 2021 s'ha constituït i reunit per primer cop el Consell Rector del Museu, en compliment del que estableixen tant la Llei de museus de Catalunya de 1990 com el Estatuts de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural, dins la qual s'integra el MAC des del 2014.

Les funcions d'aquest nou òrgan de representació i gestió del MAC són: exercir l'alta representació del Museu així com supervisar-ne l'activitat; elevar a la direcció de l'ACPC el pressupost del Museu i la seva liquidació; elevar al Consell d'Administració de l'ACPC el pla anual d'actuació; definir l'estratègia de millora del fons del Museu i dels seus equipaments; proposar els preus i els horaris dels equipaments de què disposa el Museu, i dirigir l'actuació del director o directora del Museu.

El Consell Rector està presidit pel director o directora de l'ACPC i vicepresidit pel director o directora del MAC. Exerceixen com a vocals una persona representant de cadascun dels ajuntaments dels municipis on el MAC mantingui seus i quatre persones de reconegut prestigi representants dels sectors professionals, acadèmics i universitaris relacionats amb la temàtica del Museu.

La composició inicial d'aquest òrgan és la següent:

Constitució del Consell Rector del MAC. Biblioteca del MAC a Barcelona

President

Sr. *Josep Manuel Rueda Torres*, director de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural

Vicepresident

Sr. *Jusèp Boya Busquets*, director del Museu d'Arqueologia de Catalunya

Vocals

a) En representació dels ajuntaments dels municipis on el Museu manté seus o seccions

–Sr. *Víctor Puga i López*, alcalde de l'Ajuntament de l'Escala

– Sr. *Lucas Ramírez Búrdalo*, alcalde de l'Ajuntament d'Olèrdola, com a titular

– Sr. *Quim Ayats Bartrina*, vicealcalde i primer tinent d'alcaldia de l'Àrea de Drets de les Persones de l'Ajuntament de Girona

–Sr. *Carles Vicente Guitart*, director de Memòria, Història i Patrimoni de l'Institut de Cultura de Barcelona

–Sra. *Marta Ros Serra*, regidora de l'Ajuntament d'Ullastret

b) En representació dels sectors professionals, acadèmics i universitaris relacionats amb la temàtica del Museu

–Sr. *Josep Maria Fullola i Pericot*

–Sra. *Isabel Rodà de Llanza*

–Sr. *Ricard Planas i Camps*

– Sra. *Clàudia Pujol i Devesa*

La constitució del Consell rector del MAC suposa una millora substancial en la governança i obertura a la societat del Museu i, alhora, contribueix a enfortir-ne l'autonomia, en sintonia amb el que estableix el Pla de museus de Catalunya, Museus 2030.

En la seva primera reunió, i entre altres temes d'especial rellevància per al futur del Museu, el Consell Rector ha procedit a l'aprovació del pla estratègic del Museu per al període 2021-2025, l'anomenada Estratègia MAC 2025, que estableix els objectius i les línies d'acció prioritàries que la institució ha de desenvolupar durant els propers cinc anys.

Avaluació del CoNCA de la gestió del Museu durant el període 2016-2020

Durant el 2021, el CoNCA ha completat i presentat l'avaluació estratègica del Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC), en compliment de la seva funció d'elaborar auditories dels equipaments de titularitat de l'Administració de la Generalitat i de les entitats culturals, públiques o privades, que li ho encomanin, amb l'objectiu d'assenyalar les possibilitats de millora.

Les conclusions de l'avaluació les ha presentat públicament el 27 de juny a la seu del Museu a Barcelona la directora del CoNCA, Sra. Vinyet Panyella, i l'equip redactor de l'informe. L'acte ha inclòs també un col·loqui sobre "Patrimoni i territori: el suport a l'acció local", conduït pel gestor cultural Jaume Forés, en què han participat Marta Prevosti, vicepresidenta de l'Institut d'Estudis Catalans; Joan Vicens, president de l'Associació de Museòlegs de Catalunya, i Josep Giralt, director del Museu de Lleida.

L'avaluació del CoNCA es fonamenta en la particular estructura descentralitzada del MAC, qualificant-lo de "museu de museus". En el seu informe, l'organisme avaluador considera que el potencial del MAC es veu llastrada per motius diversos i necessita un seguit d'intervencions disruptives.

L'avaluació desenvolupa un total de vint-i-dues recomanacions de tipus organitzatiu, econòmic o relatives a l'oferta i el contingut. Entre les primeres, es troba l'aposta per una única entitat museística capçalera de l'àmbit de l'arqueologia a Catalunya amb personalitat jurídica pròpia, un format d'entitat pública que li permeti millorar l'eficiència del seu servei, accedir a noves fonts de finançament i establir les relacions de partenariat o col·laboració adients amb els seus objectius. També es considera ineludible la concertació del contracte programa pluriennal que ja preveu el Pla de museus 2030 i la planificació estratègica. Cal, segons el CoNCA, una renovació dels espais físics que ocupen les cinc seus del MAC, amb actuacions diferenciades per a cada realitat.

Entre les recomanacions de tipus econòmic, destaca la necessitat d'augmentar les aportacions públiques

i l'autofinançament per incrementar la despesa en activitat, el suport territorial i les inversions, així com per dimensionar l'estructura a les necessitats del servei.

El document assenyalava també que els discursos museogràfics del Museu no estan actualitzats en totes les seus i que la manca de recursos físics, principalment tecnològics, limita la funció didàctica. Respecte de l'oferta museogràfica del MAC, l'avaluació recomana també redefinir el relat de les exposicions permanents, basades en els materials, per centrar-lo en l'impacte sobre les persones, els processos socials i les interaccions ideològiques i econòmiques històriques que connecten amb la societat contemporània. També aposta per interrelacionar un únic discurs plural, al qual cada seu faci referència, i actualitzar la museografia.

Desenvolupament del pla estratègic del Museu

Dins del marc del pla estratègic del Museu, Estratègia MAC 2025, les diverses seus del MAC han treballat per tal de concretar plans d'actuació propis.

Així, a la seu d'Olèrdola s'ha iniciat el procés de reflexió previ al projecte bàsic de replantejament de la viabilitat dels diferents espais i la proposta de naturalització

del pàrquing i s'ha avançat en l'adequació des espais d'acollida i recuperació de tot el tram de la muralla.

A la seu de Girona s'ha iniciat el procés de reflexió i planificació d'Arqueolab (o espai pedagògic) que el Museu vol ubicar al centre de Pedret (seu tècnica del MAC Girona i del CASC).

A la seu d'Empúries s'han fet avenços en l'elaboració del Pla estratègic horitzó 2030 de la seu d'Empúries del MAC i en l'estudi preliminar per a la reforma de l'ala oest i sud-oest de l'edifici del Museu per tal de dimensionar i ubicar un nou espai d'exposicions temporals.

Finalment, cal fer també esment de l'elaboració per part del Centre Iberia Graeca d'un document estratègic sobre la futura orientació del Centre dins de l'estructura del Museu d'Arqueologia de Catalunya, atès que el conveni de col·laboració amb el Ministeri de Cultura i Esport va finalitzar el 2 d'octubre de 2020 i no es va poder renovar.

D'altra banda, el Museu ha millorat el seu funcionament i la cohesió interna amb la reunió periòdica de les diverses comissions i grups de treball intercentres constituïdes: Comissió de Comunicació, Comissió de Recerca i Comissió de Documentació.

Finalment, en relació amb la dimensió de sostenibilitat econòmica del Museu, cal fer esment també de l'impuls a la creació i comercialització de nous productes de marxandatge del Museu destinats a les diverses botigues.

Marc

economicofinancer

Quadre resum

A) Resum de l'estat d'execució per capítols

Capítols	Obligacions reconegudes
1	2.614.075,49
2	2.558.157,90
6	240.092,62
Total general	5.412.326,01

B) Resum de l'estat d'execució per centres gestors i per programes

	Centre gestor Barcelona*	Centre gestor Girona**	Centre gestor Empúries***	TOTAL
0. Personal	1.258.743,67	373.618,61	981.713,21	2.614.075,49
1. Gestió de col·leccions	62.784,54	12.411,68	65.761,34	140.957,56
2. Recerca	88.731,13		59.246,20	147.977,33
3. Exposicions temporals	272.852,06	113.965,99	21.543,23	408.361,28
4. Acció educativa	69.100,45	21.040,14	26.955,07	117.095,66
5. Mediació i acció cultural	80.853,57	9.822,44	92.888,64	183.564,65
6. Comunicació i màrqueting	114.993,45	1.794,48	31.134,26	147.922,19
7. Exposició permanent	64.362,10		57.662,41	122.024,51
8. Millora de serveis i instal·lacions	26.592,17	315,00	66.442,96	93.350,13
9. Planificació estratègica	15.877,70		26.045,25	41.922,95
10. Funcionament ordinari	471.380,18	126.735,39	514.197,70	1.112.313,27
11. Cooperació i acció territorial	108.785,12	173.975,87		282.760,99
Total general	2.635.056,14	833.679,60	1.943.590,27	5.412.326,01

* Inclou Barcelona, l'Arqueoxarxa, el CASC, el Centre Iberia Graeca i Olèrdola

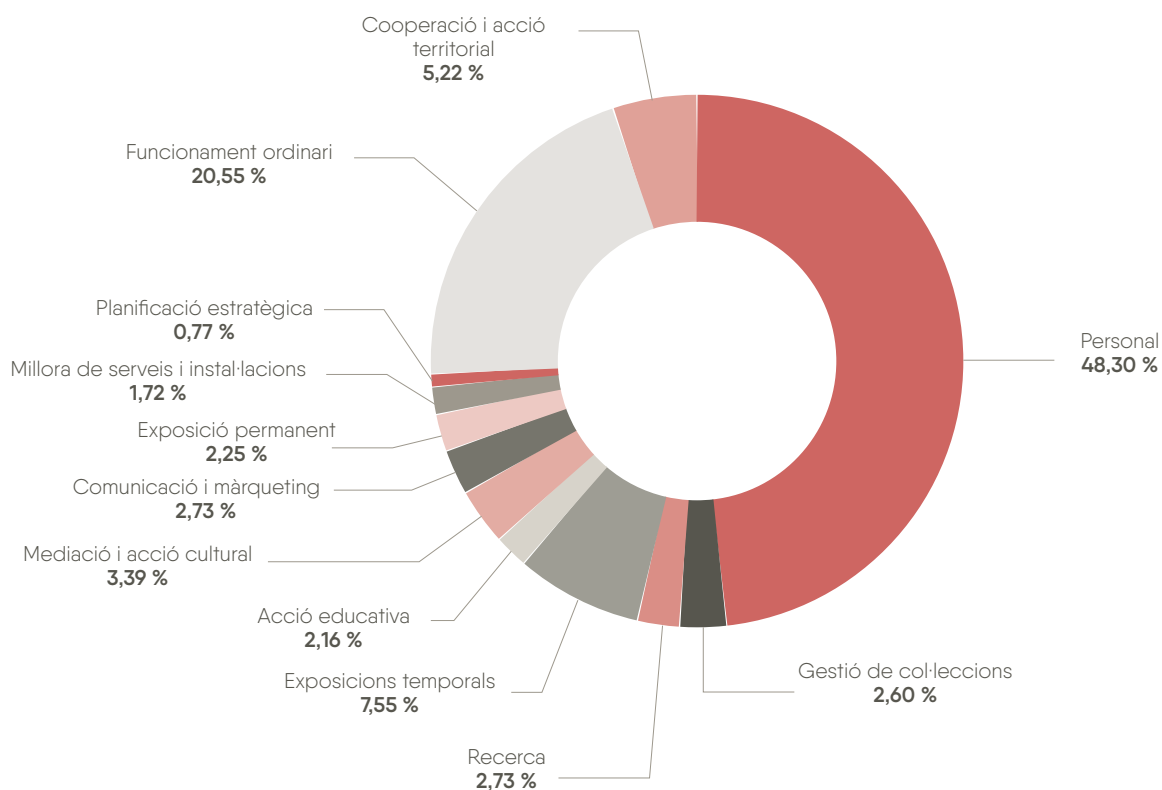
** Inclou Pedret, Sant Pere de Galligants a Girona i el SAM

*** Inclou Empúries i Ullastret

C) Resum de l'estat d'execució per unitats de despesa i per programes

	Barcelona	Arqueoxarxa	CASC	Centre Iberia Graeca	Olèrdola	Girona	SAM	Empúries	Ullastret
0	1.002.570,80		44.014,93	113.901,42	98.256,52	373.618,61		793.772,95	187.940,26
1	31.291,01		30.138,33		1.355,20	12.411,68		54.056,52	11.704,82
2	18.718,60		29.755,64	2.492,60	37.764,29			59.246,20	0,00
3	272.852,06					113.965,99		21.543,23	0,00
4	69.100,45					21.040,14		6.966,27	19.988,80
5	31.064,76		2.400,00	200,00	47.188,81	9.822,44		86.164,86	6.723,38
6	114.253,05			450,00	290,40	1.794,48		30.426,89	707,37
7	64.362,10							57.662,41	0,00
8	26.592,17					315,00		27.482,54	38.960,42
9	2.986,90		12.890,80					17.726,50	8.318,75
10	336.089,98		89.326,87	1.931,45	44.031,88	126.735,39		397.380,15	116.817,95
11	9.171,04	99.614,08					173.975,87		
Total	1.979.052,92	99.614,08	208.526,57	118.975,47	228.887,10	659.703,73	173.975,87	1.552.428,52	391.161,75

Ingressos

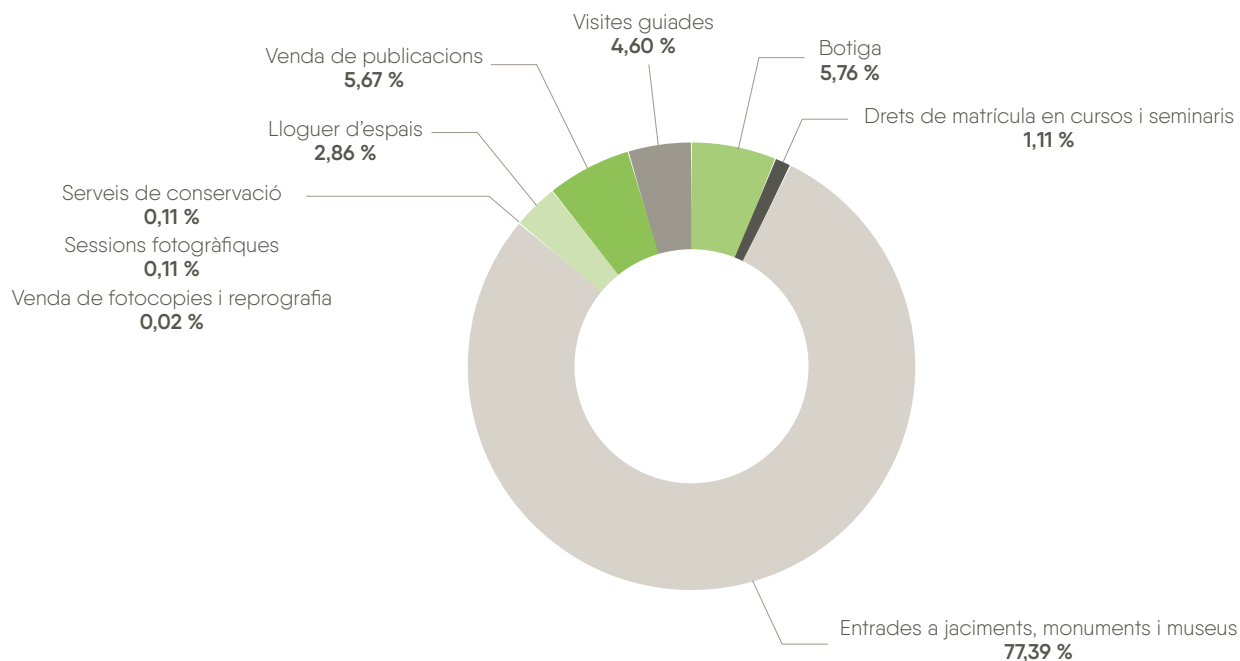

A) Resum dels ingressos per capítols

Capítols	Obligacions reconegudes
3	560.874,28
4	4.611.359,11
8	240.092,62
Total general	5.412.326,01

B) Resum dels ingressos per seus i per concepte

	Barcelona	CASC	Olèrdola	Girona	Empúries	Ullastret	Total
Botiga	4.899,37		41,66	927,90	25.917,67	498,89	32.285,49
Drets de matrícula en cursos i seminaris		500,00			5.702,39		6.202,39
Entrades a jaciments, monuments i museus	45.447,80		19.658,00	25.586,00	296.290,80	47.104,00	434.086,60
Lloguer d'espais	3.100,72		534,65		15.005,00	493,30	16.032,95
Serveis de conservació		632,53					632,53
Sessions fotogràfiques					493,30	118,65	611,95
Venda de fotocopies i reprografia	98,00						98,00
Venda de publicacions	16.547,97		1.198,48	655,14	11.082,53	3.450,01	32.934,13
Visites guiades	17.714,00		1.546,00	5.395,70	232,00	10.001,82	34.889,52
Total general	87.807,86	1.132,53	22.978,79	32.564,74	354.723,69	61.666,67	560.874,28

museu d'arqueologia de catalunya

EDICIÓ

Joan Muñoz

TEXTOS

Mot del director

Jusèp Boya

Capítols

Xavier Aquilué
Carme Baqué
Miquel Bodro
Ramon Buxó
Roger Falgueras
Anna Garrido
Rut Geli
Silvia Fabrech
Elisa Hernández
Cristina Hostench
Laura Lara
Sònia López
Conrad Mateo
Núria Molist
Isabel Moreno
Joan Muñoz
Antoni Palomo
Gabriel de Prado
Jordi Principal
Iolanda Puigdevall
Marc Ripoll
Laura Romero
Carme Rovira
Marta Santos
Quim Tremoleda

MAQUETACIÓ

Xavier Solé

CORRECCIÓ DE TEXTOS

Míriam Salvatierra

mac

**museu d'arqueologia
de catalunya**

On l'arqueologia explica, qüestiona,
sorprèn i emociona

mac.cat